

בס"ד. שיחת אחרון של פסח, ה'תשי"ז.

בלתי מוגה

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "והיא שעמדה", ואח"כ הניגון "אני מאמין"].

א. ישנו כלל בכל דיני התורה ש"הכל הולך אחר החיתום"¹, והיינו, שהגמר והסיום של כל ענין הוא העיקר והשלימות של הענין כולו. ומתאים גם עם המבואר בקבלה ובחסידות² הענין ד"אור חוזר" — שדוקא בגמר וסיום ההמשכה ישנו העילוי דאור חוזר, ומצד זה יש מעלה באויר התחתון לגבי אויר האמצעי, ואפילו לגבי אויר העליון. ועפ"ז מובן גם בנוגע לחג הפסח — שגדלה מעלת הימים האחרונים דפסח על הימים הראשונים דפסח (כולל גם יום הראשון דפסח שהוא תחלת ההמשכה דחג הפסח),

ובהימים האחרונים דפסח גופא — גדלה מעלת אחרון של פסח על מעלת שביעי של פסח.

[וגם באה"ק ששם הוא רק יום אחד, הרי זה באופן שביום אחד גופא ישנם ב' ענינים, הענין דשביעי של פסח והענין דאחרון של פסח, אלא ששניהם הם ביום אחד, הנה בזה גופא גדלה מעלת הענין דאחרון של פסח על הענין דשביעי של פסח].

ב. מעלת אחרון של פסח לגבי שאר ימי הפסח מודגשת בהפטרות היום. ולהעיר, שכללות ענין ההפטרה הוא גם ענין של גמר וסיום, ולכן, מעלת אחרון (גמר וסיום) של פסח מודגשת בעיקר בהפטרות היום.

ביאור הדברים:

מעלת אחרון של פסח לגבי יום ראשון דפסח — מודגשת בכך, שההפטרה דיום ראשון דפסח היא אודות התחלת הכניסה לארץ ישראל³,

להצ"צ) ערך אור ישר, אור חוזר בתחלתו (ע')

תרסב ואילך). וש"נ.

(3) יהושע בתחלתו (ג, ה ואילך).

(1) ברכות יב, א.

(2) ראה פרדס ועץ חיים — הובאו בלקו"ת ואתחנן ה, ג. ביאורי זוהר לאדמו"ר האמצעי שלח צב, ב. ספר הליקוטים (דא"ח

ואילו ההפטרה דאחרון של פסח היא אודות ביאת המשיח: "ויצא חוטר מגזע ישי וגו'"⁴.

והרי מובן שביאת המשיח הו"ע נעלה הרבה יותר מאשר התחלת הכניסה לארץ — כמ"ש: "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", היינו, שהגאולה העתידה היא באופן של "נפלאות" לגבי גאולת מצרים, שבה נכללת גם הכניסה לארץ שהיא הגמר דיציאת מצרים, שהרי היציאה ממצרים היתה על מנת שתהי' הכניסה ל"ארץ טובה ורחבה"⁷.

ומעלת אחרון של פסח לגבי שביעי של פסח — מודגשת במ"ש בהפטרת היום "והניף ידו על הנהר וגו'"⁸, היינו שבהפטרה מדובר אודות בקיעת הנהר שתהי' לעת"ל בביאת המשיח, והרי גדלה מעלת בקיעת הנהר דלעת"ל על בקיעת הים שהיתה בשעת יציאת מצרים, בשביעי של פסח (כדלקמן ס"ד).

ג. ולהעיר:

אע"פ שבהפטרת אחרון של פסח מדובר אודות הגאולה העתידה שהיא נעלית הרבה יותר מגאולת מצרים (כנ"ל), מ"מ, הרי גם אחרון של פסח הוא אחד מימי חג הפסח, שזהו הזמן דיציאת מצרים, ומזה מובן שגם הגאולה העתידה שייכת לגאולת מצרים.

כלומר: הגאולה העתידה אינה ענין בפני עצמו, אלא היא הגמר והשלמות דיציאת מצרים, והיינו, שאמיתית השלימות דיציאת מצרים היא הגאולה העתידה לבוא ע"י משיח צדקנו.

ועפ"ז יובן מה שמצינו שגם הגאולה העתידה תהי' ע"י משה רבינו, שנקרא "גואל ראשון" ו"גואל אחרון"⁹,

— וכמרומו גם בפסוק "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", "אראנו, אראך מבעי לי, אלא אראנו ממש למאן דחמי בקדמיתא יחמי לי' תניינות"¹⁰, היינו, שפסוק זה נאמר למשה רבינו שהוציא את בני"י ממצרים, ש"כימי צאתך מארץ מצרים", כמו כן "אראנו נפלאות", שגם הנפלאות של הגאולה העתידה יהיו על ידו —

(9) ראה שמור"ר פ"ב, ד"ו. זח"א רנג, א.

שער הפסוקים ויחי מט, יו"ד. תו"א משפטים

עה, ב.

(10) זח"ב נד, סע"א.

(4) ישע"י יא, א ואילך.

(5) מיכה ז, טו.

(6) ראה אוה"ת נ"ך עה"פ (ע' תפז). וש"נ.

(7) שמות ג, ח. ועוד.

(8) ישע"י יא, טו.

וידועה הקושיא¹¹: הרי משה רבינו הוא משבט לוי, ומשיח הוא משבט יהודה (כמ"ש "ויצא חוטר מגזע ישי"), וא"כ, איך יתכן שמשמה הוא "גואל ראשון" ו"גואל אחרון"?

ומבואר בזה¹², שמדריגת משה היא "נשמה", ומדריגת משיח היא "נשמתא לנשמתא", והיינו, שבמשה כלול בהעלם גם משיח, שהוא ה"נשמתא לנשמתא" דמשה, אלא, שבשעת יציאת מצרים נתגלתה רק מדריגת הנשמה דמשה, ובגאולה העתידה תתגלה גם מדריגת "נשמתא לנשמתא" דמשה, שזוהי מדריגת המשיח.

וענין זה מתאים עם האמור לעיל שהגאולה העתידה היא גמור ושלימות גאולת מצרים.

וזהו גם מ"ש "כימי צאתך מצרים מצרים", "כימי דייקא, לשון רבים:

כ"ק מו"ח אדמו"ר מביא במאמרי חג הפסח¹³ דיוק הזהר¹⁴ בלשון הכתוב "כימי צאתך מארץ מצרים", "כימי (לשון רבים), כיום מבעי לי", דהא בחד זמנא נפקו, וכמ"ש "למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים"¹⁵, "זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים"¹⁶, "יום" לשון יחיד, וא"כ, למה נאמר "כימי" לשון רבים?

ומבאר בהמאמר: "אך הענין הוא, דהנה מזמן יציאת מצרים עד הגאולה העתידה לבוא בב"א הם ימי צאתך מארץ מצרים, ולכן אמר כימי לשון רבים",

והיינו, שהענין דיציאת מצרים נמשך כל משך הזמן מאז שיצאו בני מצרים עד הגאולה העתידה, שממשיכים תמיד לצאת ("מ'האָלט אין איין אַרויסגיין") ממצרים וגבולים ("מצרים") אל ארץ טובה ורחבה, כי גם לאחרי שכבר יצאו ממצרים ובאו אל ארץ טובה ורחבה, הרי לגבי מדריגה נעלית יותר, נחשבת גם "ארץ טובה ורחבה" ל"מצרים", ולכן צריכה להיות היציאה גם מדרגא זו של "מצרים" אל ארץ טובה ורחבה. וע"ד שאמרו חז"ל¹⁷ "תלמידי חכמים אין להם מנוחה כו' שנאמר¹⁸ ילכו מחיל אל חיל", והיינו, שככל שתגדל מעלתו בעבודת השם צריך

14) ח"ג קעו, רע"א. וראה ח"א רסא, ריש

ע"ב.

15) פ' ראה טז, ג.

16) בא יג, ג.

17) ברכות ומו"ק בסופן.

18) תהלים פד, ח.

11) אוה"ח ויחי מט, יא.

12) ראה שעה"פ שם. וראה גם שיחת

ש"ש"פ תשי"א (תו"מ ח"ג ע' 29). וש"נ.

13) רד"ה כימי צאתך דאחש"פ תש"ח

(סה"מ תש"ח ע' 159).

להוסיף ולילך בעילוי אחר עילוי, כיון שתכלית העבודה היא להתקשר עם הקב"ה שהוא איך־סוף.

ד. ויש להוסיף ולבאר מעלת הגילויים דלעתיד לבוא לגבי הגילויים דקריעת ים סוף¹⁹:

בשעת קריעת ים סוף אמרו ישראל "זה א־לי ואנוהו"²⁰. וידוע שענין "זה" הוא ראיית אלקות במוחש, היינו, לא רק ידיעה והשגה בלבד כ"א ראיית אלקות במוחש, כמבואר בכ"מ²¹.

אמנם, בקריעת ים סוף אמרו "זה" רק פעם אחת בלבד. ואילו לעתיד יהי' גילוי נעלה יותר שלכן יאמרו ב' פעמים זה²², כמ"ש²³ "ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה גו' זה הוי' קוינו לו".

ה. וביאור הענין:

איתא בזהר²⁴ "תלת דרגין אינון מתקשרן דא בדא קוב"ה אורייתא וישאל וכל חד דרגא על דרגא סתים וגליא".

כלומר, שישנו גליא דקוב"ה וסתים דקוב"ה: גליא דקוב"ה הוא בחי' האלקות המתלבש בעולמות, וסתים דקוב"ה הוא בחי' האלקות שלמעלה מהעולמות.

והנה, החילוק שבין ב' דרגות אלו — בכללות — שמבחי' האלקות המתלבש בעולמות נמשכת הנהגת הטבע, ומבחי' האלקות שלמעלה מהעולמות נמשכת הנהגה ניסית שלמעלה מהטבע.

אמנם בפרטיות יותר — הנה בניסים גופא ישנם ב' סוגים: (א) ניסים גלויים, היינו, שאופן הנס הוא ע"י שידוד מערכות הטבע, וכמו הנס דקי"ס. ונסים אלו נמשכים מבחי' גליא דקוב"ה. (ב) ניסים נסתרים המתלבשים בלבושי הטבע, שנמשכים מבחי' סתים דקוב"ה, ולכן הם ניסים נסתרים, ועז"נ²⁵ "לעושה נפלאות גדולות לבדו", שרק הוא לבדו ית' יודע את הנפלאות²⁶.

23 ישעי' כה, ט.

24 ח"ג עג, א.

25 תהלים קלו, ד.

26 ראה ד"ה כימי צאתך תשי"ב (תו"מ

ח"ה ע' 128 ואילך. תו"מ סה"מ ניסן ע' קסה

ואילך), תשל"ח (שם ע' קצו ואילך). וש"נ.

19 מכאן עד סוס"ז הגיע לידינו רק

ראשי־פרקים בלבד, וכנראה שחסר אריכות

הדברים שהיתה בענין זה (המו"ל).

20 בשלח טו, ב.

21 ראה שער האמונה לאדהאמ"צ פ"ב.

ובכ"מ.

22 שמו"ר ספכ"ג.

וזהו ההפרש בין קי"ס להגילויים דלעתיד — שבקי"ס שענינו שידוד מערכות הטבע, נס גלוי, הי' גילויי בחי' גליא דקוב"ה, ואילו האלקות המתלבש בטבע גופא, שהוא מבחי' סתים דקוב"ה, לא נמשך בגילוי. אמנם לע"ל כתיב²⁷ "ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר יחדיו כי פי הוי' דיבר", שיתגלה גם האלקות המתלבש בלבושי הטבע, והוא בחי' סתים דקוב"ה.

ו. והענין בעבודה:

ידוע שקריעת ים סוף היתה הכנה למתן תורה, שאז נעשה החיבור דנברא עם בורא, כדאיתא במדרש²⁸ שבמתן תורה ביטל הקב"ה את הגזירה ש"עליונים לא ירדו לתחתונים ותחתונים לא יעלו לעליונים".

אמנם, ההתחדשות דחיבור נברא ובורא שנתחדשה במתן תורה (ע"י ההכנה דקי"ס) היא רק בעניני תומ"צ, אבל לא בשאר ענינים גשמיים שהם עניני הרשות, גם כאשר עוסק בהם "לשם שמים"²⁹ ומקיים על ידם "בכל דרכיך דעהו"³⁰.

וזהו שמצינו שחייבו רז"ל³¹ לקום ולעמוד מפני כל עוסק במצוה, שזהו "מפני ה' השוכן ומתלבש בנפשו בשעה זו" (כמבואר בתניא³²) — והרי המצוה לקום היא מפני "עוסק במצוה" דוקא, אבל לא מפני עוסק בדברי הרשות אפילו כאשר עושה זאת "לשם שמים" ובאופן ד"דעהו". ולכן, בקי"ס שהי' הכנה למתן תורה, היו רק נסים גלויים באופן של שידוד הטבע, אבל לא ניסים הנסתרים בלבושי הטבע עצמם.

משא"כ לעת"ל שאז יהי' החיבור דנברא ובורא לא רק בענינים של תומ"צ בלבד, אלא יהי' גילוי אלקות בכל הענינים הגשמיים, גם קודם עשיית המצוה בהם (שזהו"ע ב"פ זה³³) — הנה אז יתגלו גם הניסים הנסתרים המלוכשים בלבושי הטבע עצמם.

ז. וכל זה הוא מצד החילוק שבאופן התגלות התורה — גליא דתורה וסתים דתורה:

ידוע שבשעת מתן-תורה נתגלתה גליא דתורה, ולעתיד לבוא

שם סקנ"ו ס"ב.	27) ישעי' מ, ה.
31) ראה בהנסמן ב"מ"מ, הגהות והערות	28) שמו"ר פי"ב, ג. תנחומא וארא טו.
קצרות" לתניא דלקמן (ע' דש).	29) אבות פ"ב מי"ב.
32) פמ"ו (סו, א).	30) משלי ג, ו. וראה רמב"ם הל' דיעות
33) ראה גם סה"מ תרנ"ד ע' קנד.	ספ"ג. טושו"ע או"ח סרל"א. שו"ע אדה"ז

תתגלה פנימיות התורה. והחילוק שביניהם — שמצד גליא דתורה, ישנו החיבור דאלקות עם עניני תומ"צ בלבד, משא"כ מצד פנימיות התורה, יהי' החיבור דאלקות גם עם כל עניני העולם.

ולכן, הענין גילויי אלקות עתה הוא רק ע"י נסים היוצאים מדרכי הטבע, כיון שאין חיבור בין אלקות עם עניני הטבע; משא"כ לעתיד יהי' גילוי הנסים גם בעניני הטבע, כיון שמצד פנימיות התורה נעשה החיבור דאלקות עם עניני העולם, כנ"ל.

ח. והנה, איתא בתניא³⁴ שכל הגילויים דלעתיד לבוא תלויים "במעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות".

ומזה מובן, שההכנה לגילוי אלקות גם בהדברים הגשמיים שיהי' לעתיד לבוא, היא — עי"ז שהעבודה עכשיו היא לא רק בעניני תומ"צ, אלא גם באופן ש"בכל דרכיך דעהו", היינו, שגם בעניני הרשות יהי' "דעהו".

כלומר: אע"פ שעכשיו עניני העולם הם באופן שהאלקות הוא בהעלם, מ"מ, ע"י ההתבוננות בהמבואר בפנימיות התורה (התחלת הגילוי דלעתיד לבוא) ש"לית אתר פנוי מיני"³⁵, ו"אין עוד מלבדו"³⁶, כפירוש החסידות³⁷ שאין שום דבר זולת אלקות, וכל עניני העולם אינם אלא אלקות — אזי יכולה להיות אמיתית העבודה באופן ש"בכל דרכיך דעהו", היינו, שלא זו בלבד שכל עשיותיו יהיו "לשם שמים", אלא שבהם עצמם ("בכל דרכיך") יהי' "דעהו"³⁸, כיון שנרגש אצלו ("ער הערט אָן") החיות האלקי, שהוא עיקר מציאותו של הנברא.

וזוהי ההכנה להגילויי דב"פ זה שיתגלה לעתיד, במהרה בימינו.

ט. והנה, השמחה של הגאולה העתידה שייכת — לכאורה — רק ברגע הראשון של הגאולה, משא"כ במשך הזמן שלאח"ז, שאז הרי זה בבחינת תענוג תמידי אינו תענוג³⁹.

אבל האמת היא, ששמחת הגאולה תהי' לא רק ברגע הראשון, היינו, ברגע היציאה מהגלות להגאולה, אלא גם במשך הזמן שלאח"ז,

(34) רפ"ז.
 (35) תקו"ז תנ"ז (צא, סע"ב). ת"ע (קכב),
 (38) ראה לקו"ש ח"י ע' 104. וש"נ.
 (39) כש"ט סקכ"א. לקו"א להה"מ כג,
 סע"ג. מא, ב. או"ת להה"מ כו, ב. נג, סע"ד.
 (36) ואתחנן ד, לה.
 (37) ראה סהמ"צ להצ"צ שרש מצות
 פד, ד. צו, רע"ד. ובכ"מ.

ועז"נ⁴⁰ "כי בשמחה תצאו וגו'", שהכוונה בזה היא לא רק על היציאה מהגלות, אלא על כל משך זמן הגאולה.

י. ויש לבאר כללות ענין השמחה דלעתיד — בהקדם מאמר רז"ל⁴¹ כל המועדים בטלים לעתיד חוץ מפורים, ומבואר בזה⁴², ששמחת המועדים שהיא בהגבלה, לא תהא נחשבת לעתיד לבוא, וזהו הפירוש שכל המועדים בטלים — ביטול מצד העדר החשיבות, כ"שרגא בטיהרא"⁴³, משא"כ פורים, שהשמחה היא "עד דלא ידע"⁴⁴, בלי גבול, תהא נחשבת גם לעתיד לבוא.

ובענין זה הוא כללות החידוש דלעתיד לבוא — שעכשיו כל הענינים הם בהגבלה, ועד שאפילו שמחה, שענינה פריצת גדר⁴⁵, מ"מ, גם היא בהגבלה, ואילו הענין דבלי גבול יתגלה לעתיד לבוא. ולכן אמרו חז"ל⁴⁶ "אסור לאדם שימלא שחוק פיו בעוה"ז", כי "למלא שחוק פיו" היינו שמחה בלי גבול, וענין זה אינו שייך בזמן הזה.

וזהו מ"ש "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", "נפלאות" דייקא, ש"פלא" ענינו מה שלמעלה מהשתלשלות, שזהו אור הבלי גבול. וכמבואר בא' המאמרים⁴⁷ שלעתיד לבוא יתגלה בעולמות כפי שהם בבחי' ההשערה בכח. והכוונה בזה — לא לבחי' ההשערה עצמה, דכיון ששיער בכח מה שעתיד להיות בפועל, הרי בהכרח שגם בכח ישנו ענין של הגבלה, אלא הכוונה היא לענין ההשערה (לא מצד ההשערה עצמה, אלא) כפי שהוא מצד המושער.

וכיון שהגילוי דלעתיד הוא בלי גבול, הרי מובן, שהעליות דלעתיד יהיו ג"כ בלי גבול, שזהו שלעתיד יהיו תמיד עליות בעילוי אחר עליו, בלי גבול.

ואף שלכאורה לא שייך חילוקי מדריגות בבלי גבול, וכיון שברגע הראשון דלעתיד יאיר אור הבלי גבול, א"כ, איך שייך שיהיו עליות בזה? — אך הענין הוא, כמבואר בדא"ח⁴⁸ שדוקא בהתגלות העצמות לא שייך

43 חולין ט, ב.

44 מגילה ז, ב.

45 ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך.

46 ברכות לא, א.

47 ראה המשך מים רבים תרל"ו ספקנ"ד.

48 ראה המשך תרס"ו ע' יב ואילך. וראה

גם תר"מ ח"ז ס"ע 70. וש"נ.

40 ישע"י נה, יב.

41 מדרש משלי פ"ט, ב. יל"ש משלי

רמז תקמ"ד. וראה גם מכתב אדר"שני שנה זו (אג"ק ח"ד ע' תקל"ז).

42 ראה ד"ה להבין מארז"ל כל המועדים

כו' דפורים אשתקד (תר"מ ח"ט ע' 118

ואילך). וש"נ. וראה גם ד"ה הנה ישכיל עבדי

שנאמר בהתוועדות פ"ט (לעיל ריש ע' 282).

עליות, שזהו"ע "יום שכולו שבת ומנוחה"⁴⁹, אבל באור הבלי גבול יש ענין של עליות בעילוי אחר עילוי, ואדרבה, באור הבלי גבול הרי גם ריחוק הערך שנעשה ע"י כל עלי' הוא באופן של בלי גבול.

יא. (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:) וע"פ האמור שבאחרון של פסח הוא הגילוי דלעתיד, וכל הגילויים דלעתיד תלויים במעשינו ועבודתינו במשך זמן הגלות — צריך להיות עתה ענין של שמחה, לא רק כשמחת המועדים שהיא בהגבלה, אלא שמחה שהיא מעין דלעתיד. [וצוה לנגן ניגון שמח, מתוך "שטורעם"].

* * *

יב. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה הנה ישכיל עבדי וגו'.

* * *

יג. דובר לעיל (בהמאמר⁵⁰) אודות ג' הבקיעות: (א) קריעת ים סוף, (ב) בקיעת הירדן, (ג) בקיעת הנהר לעתיד לבוא. ונתבאר טעם החילוק בין קריעת ים סוף לבקיעת הנהר, שקריעת ים סוף היתה ל"ב גזרים, ובקיעת הנהר תהי' לז' נחלים.

ומזה מובן גם הטעם שבקיעת הירדן היתה לקרע אחד — דכיון שלא היו בזה ענינים נוספים מלבד העובדה שהוצרכו לעבור את הירדן כדי להכנס לארץ ישראל, אין סיבה שתצטרך להיות הבקיעה ליותר מקרע אחד.

וכיון שכל סיפור בתורה מהוה הוראה בעבודת האדם בחיי היום-יומיים, הרי גם ענין זה שהירדן נבקע לקרע אחד, מהוה הוראה בעבודת האדם.

יד. כאשר בנ"י עברו את הירדן בדרכם מהמדבר לארץ ישראל, היו ביניהם סוגים שונים — החל מהחילוק בין ב' השבטים וחצי השבט שהלכו תחילה, ולאחריהם תשעת השבטים וחצי השבט⁵¹, וכן החילוק בין הכהנים נושאי הארון⁵² לכל שאר בנ"י. ומובן, שכיון שהארון הלך בראש, הרי הכהנים נושאי הארון נכנסו לארץ ישראל לפני שאר בנ"י. אמנם, חילוק זה אינו אלא בנוגע לקדימה ואיחור, אבל בנוגע לעצם ענין הכניסה לארץ ישראל לא היו חילוקים; כל בנ"י נכנסו לארץ.

(51) יהושע ד, יב.

(52) שם, יא.

(49) תמיד בסופה.

(50) פ"ב ואילך (לעיל ע' 273 ואילך).

ועל זה מורה בקיעת הירדן לקרע אחד — שכאשר בני צריכים להכנס לארץ ישראל, ובינתיים ישנו ירדן המפסיק וצריך לבקוע אותו, אזי הבקיעה היא לקרע אחד, היינו, שביטול המניעות ועיכובים להכנס לארץ ישראל היא אצל כל בני בשוה; בקריעת ים סוף נקרע ל"ב גזרים כנגד י"ב שבטים, היינו, שבענין הקריעה היו חילוקים בין בני, ואילו בבקיעת הירדן היו כל בני בשוה.

בני הוצרכו אמנם להכהנים נושאי הארון, שכן, כדי שיוכלו להכנס לארץ ישראל הרי זה דוקא עי"ז שהולך לפניהם ארון ברית ה'; אבל כאשר ישנו ארון ברית ה' ההולך לפניהם, אזי בטלים כל המניעות, וכל בני, ללא חילוקים, נכנסים לארץ ישראל.

טו. והענין בזה:

ענינה של ארץ ישראל הוא — "ארץ אשר גו' עיני ה' אלקיך בה"⁵³. כלומר: הקב"ה נמצא אמנם בכל מקום, שהרי "לית אתר פנוי מיני"⁵⁵, ו"ה' עיניו משוטטות בכל הארץ"⁵⁴, אבל אעפ"כ, אין זה מגיע למעלתה של ארץ ישראל ששם אלקות בגילוי, ועד שאפילו אומות העולם מודים שזוהי ארץ קדושה.

ומזה מובן ענינה של ארץ ישראל הרוחנית בעבודת האדם — שיהודי נמצא במעמד ומצב שנרגש אצלו שהקב"ה נצב עליו ומביט עליו תמיד בכל עת⁵⁵, ובהתאם לכך מתנהג הוא בכל עניניו — "בכל דרכיך דעהו"³⁰, היינו, שבכל הענינים שעושה יהי ניכר ש"עיני ה' אלקיך בה".

ועל זה אומרים שכל יהודי נכנס לארץ ישראל — שהרי כאו"א מישראל הוא בן אברהם יצחק ויעקב, והי' נוכח בשעת מתן תורה ושמע את דברי הקב"ה "אנכי הוי' אלקיך"⁵⁶, כחך וחיותך⁵⁷, וכיון שדיבורו של הקב"ה חשיב מעשה⁵⁸, נעשה כן בפועל, שכחו וחיותו של כאו"א מישראל הוא "אנכי הוי'", וכיון שכל כחו וחיותו הוא "אנכי הוי'", הרי מובן שמצד פנימיות לבבו כל עשיותיו הם אלקות.

בחיצוניות ולפי שעה יכול הוא להמצא במדבר שיש בו "נחש שרף ועקרב"⁵⁹, רחוק מארץ ישראל, עד כדי כך, שבינו ובין ארץ ישראל יש ירדן המפסיק; אבל כל זה אינו אלא בחיצוניות, ואילו בפנימיות לבבו

57) ראה טושו"ע ואדה"ז או"ח ס"ה.

58) ראה שבת קיט, ריש ע"ב. ב"ר פמ"ד,

כב.

59) עקב ח, טו.

53) עקב יא, יב.

54) דברי הימים"ב טז, ט.

55) ראה תניא רפמ"א.

56) יתרו כ, ב.

— הרי "אנכי הוי' אלקיך", והרי הקב"ה הוא כל יכול, ואף א' אינו יכול לעמוד נגדו, אלא שהקב"ה אומר "ראה נתתי לפניך וגו' ובחרת בחיים"⁶⁰, שרצונו שהאדם יגיע לזה ע"י עבודתו ויגיעתו, ומובטח שסוכ"ס יגיע לזה, שהרי "לא ידח ממנו נדח"⁶¹, להיותו "נצר מטעי מעשה ידי להתפאר"⁶².

טז. והנה, הכניסה לארץ ישראל היא ע"י ארון ברית ה' ההולך לפניו:

ענינו של הארון — שבו היו הלוחות, "מעשה אלקים"⁶³, כדאיתא בירושלמי⁶⁴ על הפסוק⁶⁵ "מזה ומזה הם כתובים", שהיו נקראים מכל עבריהם, ו"מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדין"⁶⁶ — שזהו"ע שאין לו מקום מצד הטבע, ואין זה אלא מצד הגילוי אלקות שהי' בהאותיות שנחקקו על הלוחות שנעשו מאבן גשמית.

ויתירה מזה, שלא רק הלוחות עצמם, אלא אפילו הארון שהוא ה"כלי" להלוחות — הי' בו אלקות בגילוי, כדאיתא בגמרא⁶⁷ שעמידת הארון בקדש הקדשים היתה באופן ש"מקום ארון אינו מן המדה", שזהו החיבור של מקום ולמעלה ממקום.

וענין הארון בנפש האדם הוא — האלקות שבנפשו, בחי' היחידה שבנפש, נקודת היהדות⁶⁸, כמבואר בחסידות⁶⁹ שנקראת "יחידה" ע"ש שמקבל מ"יחיד", יחידו של עולם — "יחידה לייחדך"⁷⁰.

ובכח זה הולך יהודי ב"מדבר העמים"⁷¹, מבלי להתפעל מ"נחש שרף ועקרב", ועד שנבקע הירדן לפניו — לא רק לפני הכהנים נושאי הארון, אלא לפני כאו"א מישראל, עד לאחרון שבישראל משבט דן ה"מאסף לכל המחנות"⁷², ולכולם בשוה, שכן, מבלי הבט על חילוקי הדרגות די"ב השבטים, אשר, כל שבט ושבט במסילתו יעלה⁷³, הרי מצד נקודת היהדות שוים כל בני, ומצד זה ביכלתו להכנס לארץ כנען ולעשות ממנה ארץ ישראל⁷⁴, דירה לו ית'.

60 נצבים ל, טרייט.	68 ראה גם לקו"ש ח"ד ע' 1350. חט"ז
61 ע"פ שמואל"ב יד, וראה הל' ת"ת	ע' 472. חכ"ו ע' 253.
לאדה"ז פ"ד סה"ג. תניא ספל"ט.	69 ראה לקו"ת פ' ראה כה, א. ובכ"מ.
62 ישע"י ס, כא. וראה סנהדרין ר"פ	70 נוסח הושענות ליום ג' דחה"ס.
חלק.	71 יחזקאל כ, לה.
63 תשא לב, טז.	72 בהעלותך יו"ד, כה.
64 שקלים פ"ו סה"א.	73 ראה לקו"ש חכ"ג ע' 54. וש"נ.
65 שם, טו.	74 ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"א ע'
66 שבת קד, רע"א. וש"נ.	תפה.
67 יומא כא, סע"א. וש"נ.	

יז. והענין בזה:

כללות ענין הכניסה לארץ הי' קשור עם כו"כ מלחמות עד שעשו מארץ כנען — ארץ ישראל.

ולכאורה יכולים לשאול⁷⁵: למה צריכים בנ"י להכניס את עצמם ("אריינשפארן זיך") לארץ שבעה אומות, שהם מקולקלים במעשיהם משאר האומות⁷⁶, ולעשות עמהם מלחמה כו' — וכי מה הי' חסר להם בהיותם במדבר, שהיו מוקפים מענני הכבוד שהגנו עליהם, וקבלו כל צרכיהם מן המוכן, לחם מן השמים ומים מבארה של מרים, ובאופן ש"שמלתך לא בלתה מעליך גו"⁷⁷; למה להם כל הקשיים הכרוכים בהכניסה לארץ, ובכללות העבודה בארץ ישראל, אפילו בזמן בית ראשון ועאכו"כ בזמן בית שני?

וכן הוא בנוגע לכללות העבודה — דלכאורה אינו מובן: אם רצונו של הקב"ה שיהודי יקיים תורה ומצוות, למה ישנם נסיונות על זה? — וכידוע פתגם הרה"צ מבארדיטשוב⁷⁸, שטען להקב"ה, שאילו הי' מעמיד לעיני בשר את ה"גן-עדן" וה"גיהנם", תמורת תאוות ותענוגי עוה"ז, אזי היו כל בנ"י מקיימים תומ"צ בשלימות! —

אך הענין הוא, שעלה ברצונו להיות נחת רוח לפניו דוקא כאשר האדם מתגבר על הנסיונות כו', ובכללות, שיש לפניו שני דרכים, אשר, על שניהם אומר הקב"ה "ראה נתתי לפניך", ואעפ"כ בוחר הוא בדרך החיים, למלא את רצונו ית'.

וזהו גם מ"ש בגמרא⁷⁹ "שלוש מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל, וכולן לא נתנן אלא ע"י יסורין, אלו הן, תורה וארץ ישראל והעולם הבא".

והיינו, שעלה ברצונו ית' שמתנות אלו יבואו ע"י יסורים דוקא, שאז יהי' התענוג גדול יותר — כפי שרואים במוחש שכאשר אדם מקבל מתנה, אינו מתענג בזה כ"כ, כי אם בדבר שהתייגע ועמל עליו, וכיון שהקב"ה הוא תכלית הטוב, אינו רוצה ליתן "נהמא דכיסופא"⁸⁰, כי אם שלימות הטוב דוקא, ע"ז שהאדם מתייגע על זה.

78) ראה גם תומ"ח ח"ב ריש ע' 20.

79) ברכות ה, א.

80) ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. לקו"ת

צו ז, רע"ד. ובכ"מ.

75) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ו ע'

תכ. וראה גם תומ"ח ח"ג ע' 317 ואילך. וש"נ.

76) ראה תור"כ ופרש"י אחרי ית, ג.

77) עקב ח, ד.

יח. ובפרטיות יותר:

כדי שיהודי יוכל לקבל תורה, היינו, שיהי' אצלו גילוי אלקות, שזהו כללות הענין דמתן תורה, שנתבטלה הגזירה דעליונים לא ירדו למטה כו'²⁸, כמ"ש⁸¹ "וירד הוי' על הר סיני", ונעשה חיבור בין בורא לנברא — צריך להיות הקדמת ענין היסורים, שזהו ענין בירור וזיכוך הגוף ("דער גוף זאל ווערן איידעלער"), שע"ז נעשה כלי לקבל אלקות. ומובן שאין הכוונה לשבירת הגוף ח"ו ע"י תעניות וסיגופים, כידוע תורת הבעש"ט⁸² שהעבודה צריכה להיות באופן ד"עזוב תעזוב עמו"⁸³, כי אם, שלא למלא ("ניט נאָכגעבן") תאוות הגוף, ולפעול על הגוף שיתנהג כפי רצון הנשמה.

וכאשר מקבל את התורה שעל ידה יודע הוא רצונו של הקב"ה — הרי זו הדרך לקבל חיים רוחניים, שזהו ענינה של ארץ ישראל ברוחניות — "עיני ה' גו'", ומזה בא גם לארץ ישראל כפשוטה, היינו, שעושה מארץ כנען ארץ ישראל, ארץ קדושה, לא רק ברגעים וימים מיוחדים, אלא "מרשית השנה ועד אחרית שנה"⁵³.

וכאמור, אף שענין זה כרוך ביסורים, הנה בידעו שרצונו של הקב"ה שענין זה יבוא ע"י יסורים כדי שהתענוג שבדבר יהי' גדול יותר — הרי בודאי שלא יאמר "לא הן ולא שכרן"⁸⁴,

וכאשר אינו מתירא מיסורים — אזי מקבל הוא את ג' המתנות: "תורה"; "ארץ ישראל" — כפי שקשורה עם התורה, דכשם שאי אפשר לארץ ישראל ללא בני, כך אי אפשר לארץ ישראל ללא תורה; ו"העולם הבא" — כמ"ש הרמב"ם⁸⁵ שנקרא כן "לא מפני שאינו מצוי עתה .. הרי הוא מצוי ועומד .. אלא מפני שאותן החיים באין לו לאדם אחר חיי העולם הזה", ועד ש"עולמך תראה בחיך"⁸⁶, היינו, שבחיי העוה"ז גופא נעשה מעמד ומצב דעולם הבא — שזהו תוכן הפטרת היום: "לא ירעו וגו' כי מלאה הארץ דעה את הוי' כמים לים מכסים"⁸⁷.

יט. והנה, איתא במגלה עמוקות⁸⁸ על הפסוק⁸⁹ "אחת שאלתי", ש"אחת" ר"ת ארץ ישראל, חיי העוה"ב ותורה.

81 (תרו יט, כ).

82 (ראה כתר שם טוב בהוספות סכ"א).

83 (נעתק ב"היום יום" כח שבט).

84 (משפטים כג, ה).

85 (ברכות ה, ב).

86 (ה' תשובה ספ"ח).

87 (ברכות יז, סע"א).

88 (ישעי' יא, ט).

89 (אופן קלח (כשם כנפי יונה). הובא

ביהל אור עה"פ (ע' קא).

89 (תהלים כז, ד).

והענין בזה — שדוד המלך אומר בשם כאו"א מישראל "אחת שאלתי מאת ה' גוי", היינו, שמבקש רק דבר הנקרא בשם "אחת", כדאיחא בתוס'⁹⁰ "אחת" קאי על בחי' היחידה שבנפש, שעל ידה מתאחדים בני"י "גוי אחד"⁹¹, עם "ה' אחד"⁹².

וכאשר ישנו הגילוי ד"אחת", בחי' היחידה — אזי נמשכים כל פרטי הענינים דארץ ישראל חיי עוה"ב ותורה, היינו, שבני"י ממלאים את כוונת בריאתם ("אני נבראתי לשמש את קוני'⁹³") ע"י לימוד התורה וקיום המצוות, ועי"ז זוכים לחיי העוה"ב, ומקבלים את ארץ ישראל כפשוטה, ובאופן שמתבטלים כל המניעות והעיכובים על הכניסה לארץ ישראל — כמודגש בבקיעת הירדן, וכאמור, שהבקיעה היא (לא ל"י"ב גורים, או ז' נחלים, אלא) לכל בני"י ביחד, כיון שענין זה הוא מצד בחי' היחידה ("אחת") שבה שוים כל בני"י,

ואז — ללא צורך במלחמות — כובשים את כל ארץ ישראל לגבולותי', "מדן ועד באר שבע"⁹⁴, ויתירה מזה, באופן ד"ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה"⁹⁵, הרחבה אמיתית בלי גבול, כפי שיהי' בגאולה האמיתית ע"י משיח צדקנו.

והרי כל ענינים אלו עומדים מן המוכן, וממתנינים רק לכך ש"ישראל עושין תשובה" ואז "מיד הן נגאלין"⁹⁶, "כהרף עין"⁹⁷ — שתומשך ארץ ישראל הרוחנית וארץ ישראל הגשמית, וכל טוב רוחני וגשמי.

* * *

כ. נמצאים כאן בחורים ואברכים שהלכו לשמח כו"כ מבני"י⁹⁸.

ובהקדם גודל הענין שבזה — כפי שמצינו בגמרא⁹⁹ שהיו שני אנשים שאמרו עליהם ש"בני עלמא דאתי ניהו", כיון שהיו "אינשי בדוחי" (שמחים ומשמחים בני אדם).

והדברים אמורים אפילו בנוגע לשמחת הגוף בלבד — שהרי גדלה מעלת הגוף של איש הישראלי, כמבואר בתניא¹⁰⁰ בפירוש "ובנו בחרת מכל עם ולשוין"¹⁰¹, דקאי על "הגוף החומרי שנדמה בחומריותו לגופי

96 רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.
97 מכילתא ופרש"י בא יב, מא. ועוד.
98 ב"תהלוכה" דשביעי של פסח (המו"ק).
99 תענית כב, א (ובפרש"י).
100 פמ"ט (סט, סע"ב ואילך).
101 נוסח ברכות ק"ש.

90 מנחות יח, א (ד"ה עד אחת).
91 שמואל"ב ז, כג. ועוד.
92 ואתחנן ו, ד. ועוד.
93 משנה וברייתא קידושין בסופה.
94 שמואל"א ג, כ. ועוד.
95 ויצא כח, יד.

אומות העולם", והיינו, דכיון שענין הבחירה נופל רק על דברים שוים, הרי מובן שבנוגע לנפש האלקית לא שייך ענין של בחירה, כי אם בנוגע להגוף, רמ"ח אברים ושס"ה גידים, שלעיני בשר אין חילוק בין גוף זה לשאר גופי בני אדם שבעולם, ובפרט קודם יציאת מצרים ומתן תורה, ואעפ"כ, בוחר הקב"ה בגופו של איש הישראלי דוקא¹⁰².

ובזה ניתוסף גם הענין דאהבת ישראל — כידוע גדול המעלה שבזה, כפי שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁰³ ששאלו פעם אצל רבינו הזקן: אהבת ה' ואהבת ישראל — מי מהם קודם? והשיב, שאהבת ישראל קודמת והיא כלי לאהבת ה', דכיון שהקב"ה עצמו אוהב את בניו, נמצא, שהאוהב איש ישראל אוהב הוא מה שהאוהב אוהב.

ועאכ"כ כאשר השמחה שמשמחים את בני קשורה גם עם ענין של מצוה — שזהו"ע שמחת יו"ט, "מועדים לשמחה"¹⁰⁴, ובפרט בשביעי (ואחרון) של פסח שאז ישנו ענין השירה (שמחה) — "אז ישיר משה גוי"¹⁰⁵, ובפרט ע"פ דרשת חז"ל¹⁰⁶ "שר לא נאמר אלא ישיר, מכאן לתחיית המתים מן התורה", היינו, שבזה נרמזת השירה דלעתיד לבוא, ע"י משה רבינו, "גואל ראשון הוא גואל אחרון"⁹, שתהי' שמחה אמיתית, בלי גבול, כנ"ל.

ומובן, שכאשר השמחה קשורה עם ענין של מצוה, אזי השמחה היא פנימית יותר, ובמילא פועלת היא יותר — הן בנוגע לעצמו, והן בנוגע למעלה, וכיון שהפעולה למעלה היא באופן נעלה יותר, הרי זה פועל יותר גם בנוגע לעצמו, כידוע הפתגם¹⁰⁷ שכאשר קשורים למעלה אזי אין נופלים למטה.

ובכן: כל אלה שטרחו בגופם והלכו לשמח יהודים — יאמרו לחיים, וינגנו ניגון שמחה, וימשיכו זאת על כל השנה כולה.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר, שגם הוא יצטרף לאמירת "לחיים", אף שלא הלך — כיון שהיתה לו תאוה לכך¹⁰⁸].

* * *

(102) ראה ב"מ"מ, הגהות והערות	(105) בשלח טו, א.
קצרות" לתניא שם ב"לקוטי פירושים" (ע' שטו ואילך). וש"נ.	(106) סנהדרין צא, סע"ב. מכילתא ופרש"י עה"פ.
(103) אנ"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ג ע' תכה (נעתק ב"היום יום" כח ניסן).	(107) ראה שיחת ש"פ משפטים ס"י (לעיל ס"ע 86). וש"נ.
(104) נוסח התפלה וקידוש דיו"ט.	(108) ראה גם תו"מ חי"ד ע' 119.

כא. [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "צמאה לך נפשי", ואח"כ אמר:]

הפירוש הפשוט בפסוק זה¹⁰⁹, הוא, שכאשר דוד המלך הי' "במדבר יהודה"¹¹⁰, בריחוק מעיר המלוכה, המקום שבו הי' המשכן והארון כו', לאחר ש"גרשוני .. מהסתפח בנחלת ה'"¹¹¹ — אמר, שמתאוה ומשתוקק למקום הקודש (שיהי' "בקודש חזיתך") כמו אדם הצמא למים בהיותו בארץ צי';

ונוסף לזה ישנו פירוש אדמו"ר הזקן בשם הבעש"ט¹¹², ש"כך בקודש חזיתך" היינו שמתברך בכך ש"הלואי בקודש חזיתך", שבהיותו בקודש יהיו אצלו התשוקה והצמאון כמו בהיותו במדבר יהודה.

וכיון שזהו פסוק בספר תהלים, שהוא חלק מהתורה, שהיא נצחית¹¹³, וניתנה לכאו"א מישראל (כמודגש בכך שעשה"ד נאמרו בלשון יחיד¹¹⁴) באופן שנעשית כמו נכסיו — הרי ענין זה מהוה הוראה נצחית לכאו"א מישראל, בכל מקום ובכל זמן, לא רק בזמן הבית שזהו ע"ד המעמד ומצב שהי' בזמן דוד, אלא גם בזמן הגלות ובחוץ לארץ כו'.

כב. ובהקדמה:

כאשר יהודי נמצא בזמן הגלות במעמד ומצב ש"כל גוים סבבוני"¹¹⁵, היינו, שאוה"ע יש להם שליטה עליו — נשאלת השאלה: כיון ש"בנים אתם לה' אלקיכם"¹¹⁶, איך יתכן שתהי' למישהו שליטה על בניו של מלך מלכי המלכים הקב"ה!?

והמענה לזה — שהאפשרות לכך היא אך ורק בגלל שהיהודי עצמו גרם זאת עי"ז שהניח שתהי' שליטה ל"אל זר אשר בקרבך"¹¹⁷, כמבואר בלקו"ת¹¹⁸ בפירוש הכתוב "כל גוים סבבוני", "שיש בחי' גוים הם הגוף ונפש הבהמית .. והם הם הסובבים ומלבישים את הנפש כו'", כך, שעם היות שבפנימיותו נשאר במעמד ומצב ש"אנכי הוי' אלקיך", כחך וחיותך, ולא שייך בזה שינוי ח"ו (כנ"ל סט"ו), מ"מ, הפנימיות היא ככיסוי ובהעלם בהחיצוניות, שזהו המעמד ומצב ד"כל גוים סבבוני".

(113) תניא רפי"ז. ובכ"מ.
 (114) יל"ש יתרו רמז רפו. ועוד.
 (115) תהלים קיח, יו"ד.
 (116) פ' ראה יד, א.
 (117) ראה שבת קה, ב.
 (118) דרושי שמע"צ צ, ד.

(109) תהלים סג, ב"ג.
 (110) שם, א.
 (111) שמואל"א כו, יט.
 (112) ראה כתר שם טוב בהוספות סס"ד.
 וש"נ. וראה מכתב י"א תמוז שנה זו (אג"ק חט"ו ע' רפב).

כג. כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר אודות אחד מצעירי החסידים של אדמו"ר הזקן — החסיד ר' שמואל מונקעס¹¹¹, שמטבעו אהב ענין של צחות... — כיצד היתה תחלת התקרבותו לאדמו"ר הזקן:

כאשר הר"ש הגיע בפעם הראשונה אל אדמו"ר הזקן בליאזנא, הי' זה באמצע הלילה, העיירה כולה היתה שרוי' בחשכה, וכל בני העיירה היו ישנים.

ר"ש לא ידע היכן נמצא ביתו של אדמו"ר הזקן, אבל שיער לעצמו שבביתו של הרבי בודאי מואר, שהרי הרבי יושב ולומד כל הלילה, והחליט, שיחפש בית שבוקע ממנו אור, וזה יהי' סימן עבורו שזהו ביתו של הרבי.

וכך הוה. ר"ש הסתובב ברחובות העיירה עד שהבחין באור שבוקע מאחד הבתים, ונגש לשם, ודפק על הדלת. — כיון שכל בני הבית היו ישנים, נגש אדמו"ר הזקן בעצמו ופתח את הדלת, ושאל את ר"ש מה רצונו. והשיב ר"ש, שרצונו ללון בבית. שאל אותו אדמו"ר הזקן: וכי לא מצאת בית אחר ללון? אמר לו ר"ש: זהו ג"כ בית יהודי... ואמר לו אדמו"ר הזקן: יכולני לקרוא לגוי שיגרש אותך. בשמעו זאת, התפרץ ר"ש בבכי ואמר: "רבי! מיין גוי איז שטאַרקער פון אייער גוי" (הגוי שלי חזק יותר מהגוי שלכם). ואז הכניסו אדמו"ר הזקן לביתו. וזו היתה תחלת התקשרותו של ר"ש לאדמו"ר הזקן.

והנה, סיפור שמספר נשיא ישראל, ובפרט כאשר מספר זאת באופן שיתפרסם לאח"ז — הרי זה מהוה הוראה בעבודה:

כאשר יהודי מתהלך בעולם, בחשכת הלילה, ומחפש מקום לינה (מנוחה), מקום מקלט — עליו לדעת שצריך לחפש "בית יהודי", והסימן לבית יהודי הוא, שבוקע ממנו אור!

— יתכן אמנם שמסביב ישנם עוד בתים, שבחיצוניותם הם גדולים ויפים יותר, אבל אעפ"כ, כיון שאינם מוארים, אינם יכולים לשמש מקום לינה ומקלט עבורו, והיינו, לפי שהכוונה היא להאיר אור, וכיון שאינם מוארים, הרי זה שלא כפי הכוונה, ובמילא, הרי זה היפך ענינו.

וגם כאשר מגיע כבר לבית יהודי שבוקע ממנו אור, לא יחשוב שיכול כבר להכנס לשם כמו שהוא בחומריותו וגסותו מצד הגוף ונפש

119) ראה גם תו"מ ח"ז ע' 277. ח"י ע' 118.

הבהמית, ויתנו לו "תודה" על בואו; לכל לראש שואלים אותו, מהי מטרת בואו, ומה מבקש.

והיינו, שמצד החושך והחומריות כו', יכול להיות לפעמים שאינו יודע שצריך לחפש ולבקש משהו, ובודאי שלא יודע מה צריך לחפש ולבקש, ולכן צריכים לעורר אותו — עי"ז ששואלים אותו: מה הנך מבקש. וע"ד שמצינו ב"הגדה": "ושאינו יודע לשאול את פתח לו"¹²⁰, שאף שמצד עצמו אינו יודע לשאול, מ"מ, צריכים לפתוח לו ולעורר אותו שידע מה לשאול.

ושאלה זו (מה רצונו) מעוררת אצלו את המענה — שכיון שמרגיש שנמצא בחוץ, "בארץ צי' ועייף", רצונו להכנס לבית יהודי ללון שם!

אינני צריך דבר — אומר הוא — אינני צריך "עולם הבא", "גן עדן", "ש"י עולמות", וכיו"ב, כי אם, "אחת שאלתי מאת ה' . . שבתיה בבית ה'", שיכניסו אותי לבית שהוא "בית יהודי", דירה לו ית'.

ועל זה אומרים לו: אינך יכול להכנס כ"כ מהר... כיון שישנו ה"גוי" שיכול לזרוק אותך...

כלומר: כיון שנמצא במעמד ומצב ש"כל גוים סבבוני", עד כדי כך, שכאשר מסתכלים עליו בלכתו ברחוב לא ניכר ההבדל בינו לבין הגוי — אזי מתנהגים עמו ג"כ באופן כזה, "כמים הפנים לפנים"¹²¹, וכמ"ש¹²² "אם תלכו עמי קרי גו' והלכתי אף אני עמכם גו'", ואומרים לו שיגרשוהו מהבית, שכן, כיצד יעלה על דעתו שבהיותו במעמדו ומצבו יוכל להסתפח בנחלת ה'?! ...

ובשמעו זאת, שיש אפשרות של ניתוק מיחידו של עולם — אזי פורץ בבכי...

— שהרי אפילו קל שבקלים, כששומע שיש דבר שיכול לנתק אותו מהקב"ה, אזי מוסר נפשו בפועל על קידוש השם, אע"פ שכל ימיו היתה אצלו הנהגה הפכית, והיינו, לפי שענין זה נוגע בבחי' היחידה שבנפש, שמצדה מתבטלים כל הקליפות, מניעות ועיכובים כו'¹²³ —

וצועק: "מיין גוי איז שטאַרקער כו'", שמרגיש את תוקף הרע שבו, והיינו, שגם ענינים כאלו שבערך הנהגתו הקודמת היו נחשבים אצלו

(120) ע"פ ירושלמי פסחים פ"י ה"ד. (122) בחוקתי כו, כא ואילך.
 מכילתא ס"פ בא. (123) ראה תניא פ"ד. פ"ט. דרך חיים
 (121) משלי כז, יט. לאדמו"ר האמצעי פ"ח. ובכ"מ.

לדבר קל, הנה עתה מתברר לו גודל החומר שלהם, וע"ד מארז"ל¹²⁴ "צדיקים נדמה להם כהר".

וענין זה פועל שפותחים לו את הדלת ומניחים אותו להכנס אל הקודש פנימה, ואז נעשית התקשרותו עם הקב"ה לא רק מצד בחי' היחידה, אלא גם מצד הגוף ונפש הבהמית נעשה מקושר בהקב"ה.

כד. וכללות הענין בזה — שדוקא מצד הרגש הריחוק מתעורר ומתחזק הרצון והתשוקה והתענוג בהקירוב אל הקודש.

וזוהו גם תוכן הענין ד"צמאה לך נפשי גוי בארץ צי' וגו'" — כפי שרואים במוחש בטבע אדם התחתון, שדוקא בהיותו במעמד ומצב של צמאון גדול, אזי מרגיש הבשר הגשמי טעם אחר לגמרי בשתיית המים. וכן הוא גם בנוגע להנשמה, ואדרבה: הסיבה לטבע הגוף הוא לפי שכן הוא טבע הנשמה¹²⁵.

וזוהי גם מעלת העבודה דבעלי תשובה לגבי עבודת הצדיקים — "להיות כי עד הנה היתה נפשו בארץ צי' וצלמות .. ורחוקה מאור פני ה' בתכלית", ולכן כאשר תופס זאת ("ווען ער כאַפּט זיך"), אזי "צמאה נפשו ביתר עז מצמאון נפשות הצדיקים כו"¹²⁶.

ועל זה אומרים: "כן בקודש חזיתך", "הלואי בקודש חזיתך", היינו, שמתברכים ומבקשים שגם כאשר נמצאים "בקודש", יהי' אותו צמאון כמו בשעה שהיו "במדבר יהודה", "בארץ צי' ועיף".

ובודאי שכאשר יהודי, בן מלך, מבקש בקשה מאביו המלך, מלכו של עולם, ובפרט כאשר הבקשה היא מפנימיות נפשו — אזי ממלא הקב"ה את בקשתו, שגם סדר העבודה בעניני תומ"צ גופא יהי' אצלו באופן של תשוקה וצמאון כמו בשעה שנמצאים במדבר, שזהו כללות הענין שמשיח אתא לאתבא צדיקייא בתיובתא¹²⁷.

כה. וזוהי ההוראה לכאו"א מישראל בכל מעמד ומצב, אפילו בזמן הגלות:

מבלי הבט על כך שלא נמצאים ב"ארץ טובה ורחבה"⁷, אלא במעמד ומצב של גלות, הנה כיון שבעת קבלת התורה בחר הקב"ה בישראל והבדילם מכל העמים, כמ"ש¹²⁸ "ואבדיל אתכם גוי", הרי תמיד

(124) סוכה נב, א. ראה זח"ג קנג, ב. לקו"ת דרושי

(125) ראה תר שם טוב סקצ"ד (כה, ג).

שמע"צ צב, ב. ובכ"מ.

(126) קדושים כ, כו. וראה תניא פמ"ו.

(127) תניא פ"ז.

(128) קדושים כ, כו. וראה תניא פמ"ו.

עומד כל יהודי במעמד ומצב של "חירות"¹²⁹, כיון שיש לו נכסים רוחניים שאף א' אינו יכול לשלוט עליהם (כפתגם כ"ק אדמו"ר נ"ע¹³⁰ שהשליטה של אוה"ע היא רק בענינים הקשורים להגוף).

ולאידך גיסא, הרי הוא עדיין ב"מצרים", מיצרים וגבולים — כל אחד לפי ערך מעמדו ומצבו, ועכ"פ — מיצר וגבול ביחס למעמד ומצב של "ופרצת".

אלא, שיש מי שצריכים לעורר אצלו את הרגש של "צמאה לך נפשי", ויש מי שצריכים לעורר אצלו את הרגש של "כן בקודש חזיתך". וע"י שניהם — פועלים לזרו ולמהר (באופן ד"אחישנה"¹³¹) את הזמן שבו יהי "בקודש חזיתך" בשלימות, כאשר כל בני"י יצאו מ"מדבר יהודה", ויבואו לעיר דוד ששם נמצא המשכן, ושם ממלא הקב"ה את בקשתם של בני"י: "אחת שאלתי מאת ה' גו' שבתי בבית ה' לחזות בנועם ה'".

* * *

כו. בהמשך להמדובר לעיל אודות המעמד ומצב ד"צמאה לך נפשי" כאשר נמצאים "במדבר יהודה" — יש להוסיף:

האמת היא שגם כאשר יהודי נמצא "במדבר", "נחש שרף ועקרב גו"⁵⁹ — יודע הוא שזהו "מדבר יהודה", ש"נקרא כולו על שמו של הקב"ה"¹³², ובזה גופא — לא רק שם אלקים, אלא שם הוי' דוקא, שמורה על דרגת האלקות שלמעלה מהטבע, והיינו, שידוע שהאמת היא שכל מקום שבעולם קשור עם שם הוי' ("יהודה"), שהרי "לית אתר פנוי מיני"³⁵, וכפי שמבאר אדמו"ר הזקן¹³³ "שאי אפשר כלל לומר ענין הצמצום כפשוטו .. על הקב"ה".

אלא, שענין זה הוא אצלו באופן של "יהודה" — ע"ש "הפעם אודה את ה'"¹³⁴, כמבואר בחסידות¹³⁵ שזהו"ע של הודאה שאינה מצד טעם ודעת, שהרי ע"פ שכל אינו מובן מהי השייכות ד"מדבר" ("נחש שרף ועקרב גו") ל"יהודה" (שם הוי').

וכשם שע"פ שכל אינו מובן איך יתכן מעמד ומצב ש"עכור" מרקדין בהיכלו"¹³⁶ — דלכאורה ממה-נפשך: או שתתבטל המציאות

(133) תניא שעהייהו"א פ"ז (פג, ריש ע"ב).

(134) ויצא כט, לה.

(135) ראה תו"א ר"פ ויחי. ובכ"מ.

(136) יומא סט, ב (לגירסת הע"י).

(129) ראה עירובין נד, א.

(130) ראה סה"ש תרפ"ז ע' 169. וש"נ.

(131) ישע"י ס, כב. וראה סנהדרין צח, א.

(132) סוטה יו"ד, ב. וש"נ.

ד"עכונ"ם מרקדין", או שלא יהי' זה "היכלו" של הקב"ה; אבל איך אפשר שיהיו שני הענינים ביחד: "היכלו" של הקב"ה — שזהו ענינו של כל מקום שבעולם שצריך לעשות ממנו דירה לו ית', כמו "היכל" שבו דר האדם, ואעפ"כ, יהיו שם "עכונ"ם (לא כפי שהם במעמד ומצב של עבדים, אלא במעמד ומצב ש)מרקדין"?! ...

וכמו"כ אינו מובן בשכל כיצד יתכן מעמד ומצב ד"מדבר יהודה" — "מדבר" ו"יהודה" ביחד?!

וכיון שכן, שואל יהודי: כיצד יש בכחו לעבוד עבודתו בהיותו במעמד ומצב ד"מדבר יהודה"?!

כז. ומוסיף לבאר שאלתו:

בשלמא בימים ההם, כשהיו נשיאי ישראל שפירשו וביארו והורו כיצד צריכה להיות ההנהגה בכל ענין וענין — הנה גם אם הוא בעצמו אינו יודע ואינו רואה כו', הרי להיותו קשור עם מישהו שיודע ורואה כו', אזי ילך לבטח דרכו;

אבל כשנמצאים בדור יתום, דרא דעקבתא דמשיחא, כאשר נשיאי ישראל אשר לאורם נלך נמצאים לא באופן גלוי לעיני בשר, ע"ד שהי' בזמן שהיו שואלים ב"אורים ותומים" — כיצד תובעים ממנו למצוא את דרך המלך, מלכו של עולם?!

כח. והמענה לזה — על יסוד מארז"ל¹³⁷ "צדיקים דומין לבוראם": כאשר הקב"ה ברא את העולם באופן ש"השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם"¹³⁸, והוריד לעולם את הנשמה להתלבש בגוף, "מאיגרא רמה לבירא עמיקתא"¹³⁹ — נשאלת ג"כ השאלה הנ"ל: כיצד יכולים לדרוש ולהבטיח שהנשמה תוכל למלא את תפקידה מבלי להכשל בעניני העולם?

והמענה לזה — שבשביל זה נתן הקב"ה את התורה, שע"ז הנה בכל מקום שנמצאים בניי למטה בעולם נמצא הקב"ה יחד עמהם, כדאיתא במדרש¹⁴⁰ "אמר הקב"ה לישראל מכרתי לכם תורתי כביכול נמכרתי עמה .. משל למלך שהיתה לו בת יחידה, בא אחד מן המלכים ונטלה, ביקש לילך לו לארצו וליטול לאשתו, אמר לו .. זו טובה עשה לי, שכל מקום

139) ע"פ לשון חז"ל — חגיגה ה, ב.
140) שמו"ר פל"ג, א.

137) ב"ר פס"ז, ח. רות רבה פ"ד, ג.
ועוד.

138) תהלים קטו, טז.

שאתה הולך קיטון אחד עשה לי שאדור אצלכם, שאיני יכול להניח את בתי, כך אמר הקב"ה לישראל כו", והיינו, שע"י התורה "אותי אתם לוקחים"¹⁴¹, כיון שהקב"ה הכניס את עצמותו בתורה¹⁴², כמארז"ל¹⁴³ ש"אנכי" ר"ת "אנא נפשי כתבית יהבית".

ועד"ז בנוגע לצדיקים ונשיאי ישראל שענינם הוא להראות לבני ישראל את הדרך אשר ילכו בה — שענין זה נמשך גם לאחר הסתלקותם, כפי שכותב כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁴⁴ שנשיאי ישראל לא יעזבו צאן מרעיתם, כי, כשם שהקב"ה הכניס את עצמותו בתורה, כמו"כ צדיקים שמחדשים בתורה ע"י יגיעתם בלימוד התורה בכל כחות נפשם עד כדי מסירת-נפש, מכניסים את עצמותם בתורה, ולכן, כאשר לומדים ומתייגעים בתורתו של הצדיק, אזי "יגעת ומצאת"¹⁴⁵ — "מ'האָט אים אַליין", ובמילא מקבלים את כל הכחות שנמשכים על ידו.

כט. וזהו גם תוכן הביאור בדברי כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע שאמר קודם הסתלקותו, "איך גיי אין הימל און די כתבים לאָז איך אַיך"¹⁴⁶ (הנני הולך השמימה ואת הכתבים הנני משאיר לכם):

לכאורה אינו מובן: ענין זה שהכתבים נשארים למטה — הוא דבר הפשוט, ומאי קמ"ל?! וגם מה שייך ענין זה (שהכתבים נשארים למטה) להתחלת המאמר "הנני הולך השמימה"?

ויובן בהקדם מה שמצינו אצל הנשיא הראשון של בני, משה רבינו, "רעיא מהימנא", שקודם הסתלקותו אמר להקב"ה "יפקוד ה' אלקי הרוחות לכל בשר איש על העדה וגו'"¹⁴⁷, "להודיע שבחן של צדיקים שכשנפטרין מן העולם מניחין צרכן ועוסקין בצרכי צבור"¹⁴⁸.

וכן הוא בנוגע לכל מנהיג ונשיא בישראל, אתפשטותא דמשה שבכל דרא¹⁴⁹, שבשעה שנפטר מן העולם, אינו חושב על עצמו, אלא לכל לראש חושב אודות צאן מרעיתו, מה יהי' עמהם, וכיצד יוכל להבטיח ("באַוואָרענען") שיומשך כל המצטרך להם.

וכיון שכן, אין לבנ"י ליפול ברוחם מהעובדה שנשיא ישראל

(146) אג"ק שם ע' קיג.

(147) פינחס כז, טז.

(148) פרש"י שם, טו.

(149) תקו"ז תס"ט (קיב, רע"א. קיד,

רע"א).

(141) ויק"ר פ"ל, יד. תנחומא אמור יז.

וראה לקו"ת שלח מח, סע"ד. ובכ"מ.

(142) ראה תניא פמ"ז.

(143) שבת קה, א (לגירסת הע"י).

(144) אג"ק שלו ח"א ע' קמא.

(145) מגילה ו, ריש ע"ב.

נתעלה למעלה מעשרה טפחים — כיון שגם לאחרי עלייתו ממשיך לדאוג להם בכל הענינים.

וזהו גם תוכן דברי כ"ק אדנ"ע קודם הסתלקותו:

באמרו "הנני הולך השמימה", כוונתו להבהיר לצאן מרעיתו ולבאר להם, שגם עלייתו השמימה קשורה עמהם — כיון שגם בהיותו בשמים הרי הוא "עומד ומשמש", כמארז"ל¹⁵⁰ "מה להלן עומד ומשמש אף כאן עומד משמש", להמשיך להם כל צרכיהם, היינו, לא רק בנוגע לענינים רוחניים, תורה ומצוותי, אלא גם בנוגע לענינים גשמיים, כפי שמצינו במשה רבינו שבזכותו נמשך לבנ"י ה"מן" (וגם הבאר וענני הכבוד חזרו בשביל משה)¹⁵¹, ועד כדי כך, שכאשר משה רבינו טען "מאין לי בשר לתת לכל העם הזה"¹⁵², הראה הקב"ה שגם השפעת הבשר צריכה להיות ע"י משה רבינו דוקא¹⁵³, וכן הוא גם לאחר הסתלקותו.

וזהו מה שאומר נשיא ישראל לצאן מרעיתו, שכיון שכדי שיצליחו בעניניהם, הן ברוחניות והן בגשמיות, יש צורך באתערותא דלעילא כו', הנה בשביל זה עולה הוא השמימה, כדי שיוכל לפעול שתייה' האתערותא דלעילא ביתר שאת וביתר עוז, ומה גם שכיון שמשנה לשנה הולך ומתגבר חושך הגלות, יש צורך בכחות גדולים יותר.

וכיון שבכל דבר יש צורך שתייה' גם אחיזה בגשמיות — הנה על זה ממשיך ואומר ש"הכתבים הנני משאיר לכם", דכיון שב"כתבים" אלו הכניס את עצמותו בהיותו בחיים חיותו בעלמא דין, הנה על ידם נמשכת השפעתו גם עתה¹⁵⁴.

ל. ומזה מובן גדול הזכות של כל מי שמשתדל בהפצת התורה בכלל ובפרט בהפצת פנימיות התורה כפי שנתגלתה בתורתם של רבותינו נשיאינו.

ובהקדמה¹⁵⁵ — שהסיבה לכך שדוקא בדורות האחרונים נתגלתה פנימיות התורה, היא, דכיון שחושך הגלות הולך ומתגבר, הנה כדי שלא להטמע בחושך, יש צורך באור גדול יותר, ולכן, אע"פ ש"אכשור דרי" (בתמי")¹⁵⁶, הנה דוקא עכשיו מתגלים אורות עליונים — ע"י התגלות פנימיות התורה, שנמשכת מהפנימיות דלמעלה, ע"י הפנימיות של בעל

(154) ראה גם שיחת אחש"פ דאשתקד סכ"ב (תו"מ חט"ז ע' 241). וש"נ.
(155) ראה לקו"ש ח"ל ע' 172. וש"נ.
(156) יבמות לט, ב (ובפרש"י). וש"נ.

(150) סוטה יג, סע"ב.
(151) תענית ט, א.
(152) בהעלותך יא, יג.
(153) ראה תו"מ ח"א ע' 128. וש"נ.

המאמר שמחדש ענין זה בתורה, ובאה בהפנימיות של האדם הלומד, וענין זה נותן כח שלא להתפעל מהתגברות החושך כו'.

וזהו הטעם שמדור לדור הולך וניתוסף בהתגלות פנימיות התורה והפצתה בכל מקום ומקום, ומה גם שכיון שהולך וגדל מספרם של בני ישראל שצריכים להשפיע עליהם, אזי יש צורך להוסיף ולהרבות עוד יותר בהפצת ופירסום הדברים, שלכן השתדל כ"ק מו"ח אדמו"ר ביותר בהפצת תורת החסידות, גם בלשונות דאוה"ע¹⁵⁷, ובדפוס דוקא.

לא. כהנ"ל קשור עם ההשתדלות לאחרונה בנוגע להדפסת מאמריו של אדמו"ר הזקן¹⁵⁸, כאמור, שבהם הכניס את עצמותו ופנימיות נפשו ממש,

— וכידוע¹⁵⁹ שכאשר רבינו הזקן הי' אומר דא"ח, הנה לפעמים הי' מתגלגל על הרצפה מרוב דביקותו כו', שזהו"ע של "התפשטות הגשמיות" (כלשון רבינו הזקן בשו"ע¹⁶⁰ בנוגע לתפלתם של חסידים הראשונים), ע"ד שמצינו שבעת התגלות הנבואה הוצרך הנביא להיות בהפשטת הגשמיות¹⁶¹, כמ"ש¹⁶² "ויפשט גם הוא בגדיו ויתנבא" —

והתקווה חזקה אשר בקרוב ממש יצאו-לאור מאמרים חדשים של אדמו"ר הזקן, אשר, עד עתה היו אצל יחידים.

לב. וכאמור, גדול זכותם של המשתדלים והמסייעים בזה, ועד כדי כך, שמצינו גבי ישכר וזבולון שהכתוב "הקדים זבולון לישכר", לפי שתורתו של ישכר ע"י זבולון היתה", לפי זבולון "יוצא לפרקמטיא .. ומשתכר ונותן לתוך פיו של ישכר, והן יושבים ועוסקים בתורה"¹⁶³, וכן הוא גם בכל דור ודור ובכל עניני תורה, שיש קדימה לאלו שעל ידם נעשית האפשרות ללימוד התורה.

ומזה מובן גם בנוגע להשכר שמקבלים מהקב"ה: ומה בנוגע לישכר שלומד תורה נתפרש השכר ד"אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד"¹⁶⁴, "למיימין בה אורך ימים איכא וכ"ש עושר וכבוד"¹⁶⁵ —

157) ראה גם תו"מ ח"י"ז ע' 95. וש"נ.
 158) ראה מכתב ה' תמוז שנה זו (אג"ק
 חט"ו ריש ע' רסג), ובהנסמן בהערות שם.
 159) ראה גם תו"מ ח"י"ג ע' 176.
 160) ראה סה"ש תרצ"ו ריש ע' 127.
 161) ראה גם תו"מ ח"ב ע' 270.
 162) ראה סה"ש ח"ב ע' 270.
 163) ראה סה"ש ח"ב ע' 270.
 164) ראה גם תו"מ ח"ב ע' 270.
 165) ראה גם תו"מ ח"ב ע' 270.

בנוגע לזבולון שעל ידו נעשית האפשרות והיכולת ללמוד תורה, עאכ"ו כ שישנו השכר ד"אורך ימים" ו"עושר וכבוד", הן ברוחניות והן בגשמיות. וכל זה — נוסף על השכר העיקרי, "שכר מצוה מצוה"¹⁶⁶, העושר הרוחני שהוא הפנימיות של העושר הגשמי — ההוספה בלימוד התורה, ובפרט פנימיות התורה, סתים דתורה, שנמשכה ונתגלתה ע"י נשיא בישראל מבחי' סתים דקוב"ה²⁴.

לג. והעיקר — שענין זה יבוא לידי פועל ממש, שיודפסו המאמרים וילמדו אותם,

ועי"ז יתוסף בכל הענינים שנמשכים ע"י לימוד התורה, עד לענינים שלמעלה מהטבע — כמודגש במ"ש בקריעת ים סוף (בשביעי של פסח) "והמים להם חומה מימינם ומשמאלם"¹⁶⁷, ש"מימינם" רומז על זכות התורה (כנ"ל בהמאמר¹⁶⁸) שנאמר בה¹⁶⁹ "מימינו אש דת למו"¹⁷⁰,

ועד להענין העיקרי — שע"י ההוספה בהפצת המעיינות חוצה ממזהרים ופועלים את הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "קול ביער", ו"האָפּ קאַזאַק"¹⁷¹].

* * *

לד. דובר לעיל (ס"א) אודות הענין ד"הכל הולך אחר החיתום", שמזה מובן, שבעמדנו עתה בסיום וחותם אחרון של פסח, צריך להיות הענין דשמחת יו"ט עוד יותר מהשמחה שבהתחלת חג הפסח, כליל הסדר, כמ"ש בסידור האריז"ל¹⁷² שאמירת ההגדה צריכה להיות "בשמחה רבה".

אמנם, ישנם כאלו "יראי־שמים" שמהדרים ביותר במאמר רז"ל¹⁶⁶ "אסור לאדם שימלא שחוק פיו בעוה"ז", וטוענים: "לשמחה מה זה עושה"¹⁷³ — בה בשעה שבית המקדש חרב וכו'?!...!

אבל אעפ"כ, יודעים אנו שדרכו של הבעש"ט היתה להדגיש את ענין השמחה — "עבדו את ה' בשמחה"¹⁷⁴.

(171) ראה גם שיחת אחש"פ תשי"ג בסופה (תו"מ ח"ח ע' 119). וש"נ.
(172) קודם "מה נשתנה".
(173) לשון הכתוב — קהלת ב, ב.
(174) תהלים ק, ב.

(166) אבות פ"ד מ"ב.
(167) בשלח יד, כב. שם, כט.
(168) ספ"ד (לעיל ע' 277).
(169) ברכה לג, ב.
(170) מכילתא בשלח שם, כט.

ובאמת אין זה חידוש של הבעש"ט, אלא זהו פס"ד מפורש בדברי הרמב"ם:

בסוף הל' לולב כותב הרמב"ם: "השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה .. עבודה גדולה היא .. ואין הכבוד והגדולה אלא לשמוח לפני ה', שנאמר¹⁷⁵ והמלך דוד מפזז ומכרכר לפני ה' וגו'";

ובהל' דעות¹⁷⁶ כותב הרמב"ם: "צריך האדם שיכוין לבו וכל מעשיו כולם ("שבתו וקומו ודבורו .. אכילה ושתי' וכו'") לידע את השם בלבד .. נמצא .. כל ימיו עובד את ה' תמיד .. כל מעשיך יהיו לשם שמים²⁹ .. בכל³⁰ דרכיך דעהו".

וא"כ, כאשר מקיימים שני פסקי־דינים אלו, אזי נמצאים תמיד במעמד ומצב של שמחה¹⁷⁷.

לה. וענין זה מודגש ביותר ע"פ המבואר בחסידות¹⁷⁸ גודל מעלת ענין המצוות, שעיי"ז נעשה קשר ושייכות בין הבורא לנברא — שהרי בעצם אין ערוך הנברא להבורא, וכאשר הבורא מצוה לנברא ציווי מסויים, שיעשה דבר פלוני, או שימנע מעשיית דבר פלוני, אזי נעשה קשר ושייכות בין הבורא להנברא.

ובפרט ע"פ הידוע שהוא ורצונו וחכמתו ודעתו אחד, אחדות פשוטה, שאינה נחלקת לחלקים¹⁷⁹, וא"כ, בשעה שמקיימים רצונו ית', שזהו"ע המצוות, אזי מתאחדים עם אחדות הפשוטה.

ומזה מובן גודל השמחה שבקיום התומ"צ — כמבואר בתניא¹⁸⁰ המשל מ"שמחת הדיוט ושפל אנשים בהתקרבותו למלך בשר ודם המתאכסן ודר אתו עמו בביתו, וק"ו לאין קץ לקרבת ודירת מ"ה הקב"ה", כך, שבשעת מעשה שוכח הוא לגמרי שהוא הדיוט ושפל אנשים, ושמח ביותר על היותו ביחד עם המלך.

ונמצא, שגם כאשר נמצאים במעמד ומצב בלתי־רצוי, יכולים לעמוד בשמחה גדולה מצד גודל המעלה שבקיום המצוות, באופן ש"בכ"י תקיעא בליבאי מסטרא דא, וחדוה תקיעא בליבאי מסטרא דא"¹⁸¹,

179) ראה רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ב ה"י. תניא רפ"ב, ובהנסמן שם ב"מ"מ, הגהות והערות קצרות" (ע' לז).
180) פל"ג (מב, סע"א).
181) זח"ג עה, א. הובא בתניא ספל"ד. שם אגה"ת רפי"א.

175) שמואל"ב ו, טז.
176) פ"ג ה"ב"ג.
177) ראה גם מכתב כ"ז סיון שנה זו (אג"ק חט"ו ע' רלב).
178) ראה תו"מ ח"ז ע' 275. ח"י"ח ס"ע 154. וש"נ.

ויתירה מזה, ששמחת הנפש גוברת על עצבון הגוף, כמ"ש בתניא¹⁸² ש"תיקר נפשו בעיניו לשמוח בשמחתה יותר מהגוף הנבוה, שלא לערבב ולבלבל שמחת הנפש בעצבון הגוף"¹⁷⁷.

לו. וזהו גם החילוק שבין שיטת המוסר לשיטת החסידות¹⁸³: בשתי השיטות התכלית היא — "את האלקים ירא ואת מצוותיו שמור כי זה כל האדם"¹⁸⁴,

אלא שהחילוק הוא, שבשיטת המוסר ההדגשה היא על הענין ד"סור מרע", ע"י ההתבוננות בשפלות הגוף והענינים החומריים, ולאחרי הקדמה זו בא גם ל"עשה טוב";

משא"כ בשיטת החסידות ההדגשה היא על הענין ד"עשה טוב", ע"י ההתבוננות במעלתה של נפש האלקית, שהיא "חלק אלקה ממעל ממש"¹⁸⁵, ואשר ע"י קיום המצוות, אפילו מצוה קלה, מתאחדים עם מלך מלכי המלכים הקב"ה — שלכן, שום דבר לא יקשה בעיניו כדי לקיים רצון הבורא.

ומובן, שב' שיטות אלו שייכים לכאו"א מישראל — שהרי "אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא"¹⁸⁶, כך, שתמיד יכול להתבונן בשפלות הגוף; ולאידך, גם אצל קל שבקלים ופושעי ישראל ישנו גודל המעלה שבקיום המצוות¹⁸⁷, כך, שיכולים תמיד להתחיל בהתבוננות בגודל הענין ד"עשה טוב".

והרי רואים בפועל החילוק בין ב' השיטות — שכאשר עוסקים בהענין ד"סור מרע", הרי זה פועל רגש של מרירות, או אפילו גם עצבות, ולאחרי כל זה הנה לפעמים מצליח לצאת ממעמדו ומצבו, שאז ה' כדאי הדבר, ולפעמים אינו מצליח לצאת ממעמדו ומצבו, ונמצא שהי' כל ימיו במרירות ועצבות מצד שפלות הגוף וענינים החומריים; משא"כ כאשר עוסקים בהענין ד"עשה טוב", הרי זה פועל רגש של חדוה ושמחה, וא"כ, לא מבעי כאשר מצליח בעבודתו בשלימות, אלא גם כאשר מצליח במדה קטנה, הרי בינתיים הי' במעמד ומצב של שמחה, בקרן אורה.

לז. ובענין זה יש הוראה מיציאת מצרים שבחג הפסח:

184) קהלת יב, יג.

185) תניא רפ"ב.

186) קהלת ז, כ.

187) ראה עירובין יט, א. וש"נ.

182) פל"א (מ, ריש ע"ב).

183) ראה גם שיחת אחש"פ דאשתקד

סי"א ואילך (תו"מ חט"ז ע' 233 ואילך).

וש"נ.

ביציאת מצרים כתיב¹⁸⁸ "כי ברח העם", ומבואר בתניא¹⁸⁹ שזהו "מפני שהרע שבנפשות ישראל עדיין הי' בתקפו כו'", וזהו גם מש"נ¹⁹⁰ "ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים גו' פן ינחם העם גו' ושבו מצרימה", והיינו, שמצד עצמם לא היו מוכנים להיציאה ממצרים, והיציאה ממצרים היתה רק עי"ז ש"נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה וגאלם"¹⁹¹.

ואעפ"כ היתה היציאה ממצרים וההליכה במדבר — מתוך שמחה, בידעם שבכל צעד וצעד הולכים ומתקרבים למתן-תורה! אלא מאי, יש עדיין רע בנפשם — אין לחשוב על זה; לשם מה לחשוב אודות הרע — בה בשעה שהרבה יותר נעים ("א סאך געשמאקער") לחשוב אודות מתן-תורה!

וזוהי גם הדגשת ענין השמחה בקריעת ים סוף — "אז ישיר משה ובני ישראל גו'"¹⁰⁵, שבזה נכללת גם השירה דגאולה העתידה לבוא — "שר לא נאמר אלא ישיר"¹⁰⁶.

וזוהי ההוראה גם בנוגע לגאולה העתידה — "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"⁵ — שתבוא ע"י העבודה בשמחה דוקא, כשיטת תורת החסידות, וכדברי רבינו הזקן¹⁹² שתורת החסידות אינה עבור כתי ומפלגה מסויימת, אלא עבור כל בני, ולכן הדגישו רבותינו נשיאינו בכל הדורות את הצורך בהפצת המעיינות חוצה, לכאו"א מישראל, מבלי הבט על מעמדו ומצבו, והמאור שבה יחזירנו למוטב¹⁹³, וכאמור לעיל (ס"כ), שאהבת ישראל קודמת וממנה ועל ידה באים לאהבת ה', ועד שמוציאים אותו מהגלות המר ומעמידים אותו בקרן אורה.

וכאשר הולכים בדרך זו — "בשמחה תצאו" — אזי "בשלום תובלון", שלום בין פמליא של מעלה ופמליא של מטה¹⁹⁴, בין יצ"ט ויצה"ר¹⁹⁵, ו"ההרים והגבעות" שמצד עצמם מונעים ומעכבים את ההליכה בדרך, לא זו בלבד שלא יעכבו, אלא אדרבה, "יפצחו לפניכם רנה גו'"⁴⁰.

לח. ולא לדרשה קאתינא, אלא בנוגע לפועל — שילמדו חסידות בפשטות.

(תו"מ חט"ז ע' 229). וש"נ.	188) בשלח יד, ה.
193) ראה ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז.	189) פל"א (מ, ב).
פתיחתא דאיכ"ר ב.	190) ר"פ בשלח.
194) סנהדרין צט, ב.	191) נוסח הגש"פ.
195) ראה לקו"ת מטות פו, ד. ובכ"מ.	192) ראה שיחת אחש"פ דאשתקד ס"ד

ולא רק באחרון של פסח ואסרו־חג, אלא גם בכל יום ויום¹⁹⁶; ביום ראשון, יום שני, יום שלישי, יום רביעי, יום חמישי, ויום ששי, ועאכו"כ ביום הש"ק.

ועי"ז תקויים הבטחתו של משיח להבעש"ט, שכאשר יפוצו מעינותיך חוצה אזי קא אתי מר דא מלכא משיחא¹⁹⁷, והוא יוליכנו קוממיות לארצנו, בחסד וברחמים.

* * *

לט. איתא במכילתא¹⁹⁸ שבשעת קריעת ים סוף נבקעו כל המימות שבעולם (חוץ מנהר פרת — כפי שמובא במאמר של אדמו"ר מהר"ש¹⁹⁹). וזהו מ"ש²⁰⁰ "תפול עליהם אימתה ופחד", על כל אומות העולם — דכיון שראו דבר פלא שנבקעו המים, התחילו להתעניין ולברר סיבת הדבר, וכאשר נודע להם שהסיבה היא בגלל בני, אזי נפל עליהם אימתה ופחד.

והנה, ענין זה שנבקעו כל המימות שבעולם, מורה על גודל ותוקף הנס, שפעל לא רק בים סוף, אלא גם בכל המימות שבעולם; אבל לאידך גיסא, יש בזה גם סתירה, העלם והסתר, לענין הנס, כי:

כאשר נבקע ים סוף בלבד, אזי רואים בבירור שזהו נס שנעשה ע"י הקב"ה בשביל בני — אם בשביל להצילם ממצרים, או שזהו ענין רוחני בתור הכנה למתן תורה;

משא"כ כאשר נבקעו כל המימות שבעולם, יכולים לטעון שזהו ענין הקשור עם תהלוכות הטבע, שברגע זה הוצרכו המים ליבקע מצד הטבע, ואין לזה קשר עם בני, והראי, שנבקע לא רק ים סוף עבור בני, אלא גם כל המימות שבעולם.

והענין בזה²⁰¹ — שההנהגה שלמעלה בכל הענינים היא באופן שיש מקום לטעות, כמארז"ל²⁰² "כתוב והרוצה לטעות יטעה", והיינו כדי שיוכל להיות ענין הבחירה. ולכן, גם נסים גלויים היוצאים מדרכי הטבע, כמו הנס דקרי"ס, שהוא נס גדול ביותר, עד שנאמר על זה הלשון²⁰³

(200) בשלח טו, טז.
(201) ראה גם שיחת ש"פ מצורע, ה' ניסן סייג (לקו"ש ח"א ע' 241. לעיל ע' 239).
(202) ב"ר פ"ח, ח.
(203) פסחים קיח, א. סוטה ב, א. וש"נ.

(196) ראה גם תו"מ ח"ח ע' 315. וש"נ.
(197) ראה שיחת אחש"פ דאשתקד ס"ה (תו"מ חט"ז ריש ע' 230). וש"נ.
(198) הובא בפרש"י — בשלח יד, כא.
(199) המשך מים רבים תרל"ו פקמ"ז (ע' קסא).

"קשה כקריעת ים סוף" — עושה הקב"ה באופן כזה שיהי' מקום לטעות שאין זה ענין של נס.

וכפי שמצינו עד"ז גם בנוגע להנס שאירע לאליהו בהר הכרמל בעת הקרבת ב' הפרים — שלמרות שהי' נס גלוי, כמ"ש²⁰⁴ "ותפל אש ה' ותאכל את העולה גו'", מ"מ, הוצרך אליהו להתפלל ולבקש מה': "ענני ה' ענני"²⁰⁵, "שתסיה דעתם כדי שלא יאמרו מעשה כשפים הם"²⁰⁶ (כפי שטענו החרטומים בנוגע לעשר המכות שהביא הקב"ה על המצריים²⁰⁷), והיינו, שגם כאשר ישנו נס גלוי, לא נשללת האפשרות לומר באופן הפכי.

ובאופן כזה היא כללות ההנהגה מלמעלה — ליתן מקום לקס"ד ש"כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה"²⁰⁸, או שזהו "מעשה כשפים", כפי שמצינו שהיו כאלו שטענו ש"מן אז חדלנו לקטר גו' חסרנו כל"²⁰⁹, שזהו"ע של עבודה זרה (כולל גם "עבודה זרה" בדקות — "עבודה שזרה לו"²¹⁰). והכוונה בזה — להראות כחם ומעלתם של בני", שלמרות שיש אפשרות לומר באופן הפכי, מ"מ, יודעים ומכירים את האמת כו'²¹¹.

מ. ע"פ²¹² האמור לעיל יובן גם מאמר רז"ל²¹³ "רוח צפונית אינה מסובבת". ואיתא הטעם לזה²¹⁴, בכדי להורות הפלא שבבריאת שמים וארץ, שאם יבוא מישהו ויאמר שאין פלא בבריאת שמים וארץ²¹⁵, יאמרו

מ"מ, צריך להתנהג באופן ד"לפנים משורת הדין", "מדת חסידות" — מצד גאון, בידעו גודל מעלתו שהוא בן אברהם יצחק ויעקב, בנו יחידו של הקב"ה! — ופשיטא שלא יתכן שיהי' בסוג ד"בן רשע" ח"ו, ובודאי שסוכ"ס יהי' בסוג ד"בן חכם".
 (212) מכאן עד סיום השיחה — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידית), ונדפס בלקו"ש ח"א ע' 242 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ, וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה.
 (213) ב"ב כה, ריש ע"ב.
 (214) פרקי דר"א פ"ג.
 (215) אף שלאמיתתו של דבר — כמבואר בתניא (שעהיוה"א פ"ב) — כיון שזהו יש מאין, הרי זה "פלא גדול יותר מקריעת ים סוף עד"מ" (מהנחה בלתי מוגה).

(204) מלכ"ס א יח, לח.
 (205) שם, לו.
 (206) ברכות ט, ב. הובא בפרש"י עה"פ.
 (207) ראה וארא ז, כב ובפרש"י. ועוד.
 (208) עקב ח, יז.
 (209) ירמי' מד, יח.
 (210) ב"ב קי, א.
 (211) בשיחה זו נזכר גם הסיפור (ראה תו"מ ח"י ע' 58. וש"נ) אודות ר' מרדכי מלעפלי, מחסידי אדמו"ר הזקן, שרגלי עסקיו הוצרך לשהות בפטרבורג, ששם היו רק מעט יהודים שומרי תומ"צ, ואעפ"כ הצליח לעמוד בניסיונות כו' — מצד גאון, באמרו, שענין פלוני "לא מתאים" ("עס פאָסט ניט") עבור חסיד של אדמו"ר הזקן! ...
 וכמו"כ בנוגע לכאו"א מישראל — שגם כאשר מדובר אודות ענין המתור ע"פ שר"ע,

לו, אדרבה, לך וגמור את הרוח הצפונית, ובמילא יוכרח להודות שהבריאה היא רק בחיק הבורא.

ולכאורה אינו מובן: כיצד שייך שמישהו ידמיין לעצמו ויטען שבריאת העולם אינה פלא?

ויובן ע"פ האמור לעיל — שבכדי שתוכל להיות בחירה, נותנים מלמעלה רשות ליציה"ר לפתות ולהטעות, והוא, היציה"ר, בהיותו אומן גדול בעבודתו, יכול להטעות את האדם בדברים הכי פראיים, עד — שבריאת שמים וארץ אינה פלא.

מא. לאידך גיסא, אע"פ שמצד ההעלם יכולה להיות טעות גדולה כזו, מ"מ, יש בכל ענין גם הגילוי אלקות. הקב"ה משאיר פרט אינו גמור שהנבראים בכח עצמם אינם יכולים לגמרו. ומזה יש להם הוראה על כל הכלל, שזהו רק בחיק הבורא.

וכשם שהדברים אמורים בנוגע לבריאת העולם, כן הוא גם בנוגע להנהגת העולם, הן באופן ניסי, הן באופן טבעי. אפילו כאשר אדם רוצה להשלות את עצמו שההצלחה שלו²¹⁶ באה מצד תהלוכות הטבע, או שכחו ועוצם ידו עשה לו את החיל הזה — וההעלם והסתור של העולם נותן מקום לכך — משאיר הקב"ה פרט אחד שהנברא אינו יכול בשום אופן לגמרו²¹⁷, וע"י ההתבוננות בפרט זה באים להכרה שגם כל הכלל הוא רק מצד ברכת הוי'.

מב. ולכן, כאשר האדם רואה שבפרט מסויים מעניניו אינו מצליח בשום אופן — עליו לחזק את האמונה והבטחון בהקב"ה, ואז יגמור כבר הקב"ה גם פרט זה.

וכשם שהוא בחיי הפרט, כן הוא גם בחיי הכלל. כאשר רואים בענין כללי פרט אחד שאי אפשר לגמרו, אזי העצה לזה — לא תחבולות, אלא לחזק את האמונה והבטחון בהקב"ה.

ואז יגמור הקב"ה גם את הרוח צפונית — "מצפון תפתח הרעה"²¹⁸ — שתהי' מ"ם סתומה מכל הצדדים, שזהו הענין דגאולה העתידה²¹⁹. לא יהיו זקוקים עוד לחסדי אומות העולם — שהאמת היא ש"חסד

יכול לעמוד בו, ואז מגיע למסקנא שמוכרח לבקש מהקב"ה "אל תביאני לידי נסיון" (מהנחה בלתי מוגה).

218) ירמ' א, יד. וראה פדר"א שם.

219) ישע' ט, ו: למרבה המשרה גו' — ע"פ מאמר רו"ל סנהדרין צד, א.

216) הן בנוגע לכסף וזהב גשמיים והן בנוגע לכסף וזהב רוחניים, שהם אהבה ויראה (ראה תו"א ותו"ח ר"פ וישב. ובכ"מ). — מהנחה בלתי מוגה.

217) ועל דרך זה בעבודה הרוחנית — שמעמידים אותו בנסיון כזה שמצד עצמו אינו

לאומים חטאת²²⁰, ו"לגרמייהו עבדין"²²¹ — אלא הקב"ה בעצמו יביא אותנו אל "ארץ טובה ורחבה"⁷, "ארץ אשר גוי עיני ה' אלקיך בה"⁵³, ע"י משיח צדקנו, במהרה בימינו.

* * *

מג. ידוע המנהג שהנהיג כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע²²², שבאחרון של פסח ישתו תלמידי התמימים ד' כוסות, על חשבון הישיבה.

וכמדובר אשתקד²²³, שייך מנהג זה לא רק לאלו שהם תלמידי הישיבה בהוה, אלא גם לכאו"א מישראל שאליו נאמר²²⁴ "תמים תהי' עם ה' אלקיך".

ועי"ז ניתוסף בברכת ה' שנותן לכאו"א את כל צרכיו, ובלשון הידוע²²⁵: "תומך תמימים הושיעה נא".

* * *

מד. [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון מאדמו"ר מהר"ש, ואח"כ אמר:]

בהמשך וככה²²⁶ מבאר אדמו"ר מהר"ש החילוק שבין הגאולה ממצרים להגאולה העתידה, שבגאולה העתידה נאמר²²⁷ "כי לא בחפזון תצאו ובמנוסה לא תלכוך כי הולך לפניכם ה' ומאספכם אלקי ישראל", משא"כ הגאולה ממצרים היתה באופן של חפזון, כמ"ש¹⁵ "כי בחפזון יצאת ממצרים",

ויתירה מזה, שגם באכילת הפסח קודם היציאה ממצרים נאמר²²⁸ "וככה תאכלו אותו מתניכם חגורים נעליכם ברגליכם ומקלכם בידכם ואכלתם אותו בחפזון" — אע"פ שאין זה דרך אכילת סעודה, ואדרבה, מצינו בגמרא²²⁹ "מאימתי התחלת אכילה... משיתיר חגורה", ועד"ז בנוגע לחליצת הנעלים, שהרי היו נוהגים באכילתם להסב ע"ג מטות²³⁰ —

(226) תרל"ז — בתחלתו ובסופו (סה"מ תרל"ז ח"ב ע' שפז ואילך; תשטו ואילך).

(227) ישע"י נב, יב.

(228) בא יב, יא.

(229) שבת ט, ב.

(230) ראה ברכות מב, סע"א ובפרש"י ותוס'. שו"ע אדה"ז אר"ח סקס"ז סט"ו. במדב"ר פ"א, ב (ובמת"כ שם). הובא בהגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים ע' יו"ד.

(220) משלי יד, לד. וראה ב"ב יו"ד, ב. (221) תקו"ז ת"ו (כב, סע"א). וראה תניא ספ"א.

(222) שיחת יום אחש"פ תרח"ץ סכ"ג (סה"ש תרח"ץ ע' 277) — נעתק ב"היום יום" כב ניסן, אחש"פ.

(223) שיחת אחש"פ ס"ח ואילך (תו"מ חט"ז ע' 230 ואילך). וש"נ.

(224) פ' שופטים יח, יג.

(225) נוסח "הקפות" דשמח"ת.

דכיון שהיציאה ממצרים היתה צריכה להיות בחפזון דוקא, לכן הוצרכה להיות גם אכילת הפסח באופן כזה.

ומבאר שם פרטי הענינים ד"מתניכם חגורים וגו'" בעבודת האדם, כדלקמן²³¹.

מה. ובהקדמה:

יציאת מצרים היתה מן הקצה אל הקצה — שהרי בהיותם במצרים היו בני" במעמד ומצב של קושי השעבוד, "בחומר ובלבנים וגו'"²³², וממעמד ומצב זה יצאו למעמד ומצב של גאולה שלימה, ולא עוד אלא שנטלו עמהם "כלי כסף וכלי זהב"²³³, ועד ש"וינצלו את מצרים"²³⁴, "כמצודה שאין בה דגן כו' כמצולה שאין בה דגים"²³⁵, ומה שנשאר לאח"ז במצרים²³⁶ — קיבלו בני" בקריעת ים סוף בשביעי של פסח, כמארז"ל²³⁷ "גדולה היתה ביזת הים מביזת מצרים".

וכמו"כ ברוחניות — שבהיותם במצרים היו שקועים במ"ט שערי טומאה²³⁸ דתועבות מצרים כו', ועד כדי כך, שבשעת קרי"ס קטרגה מדת הדין ואמרה "הללו עובדי ע"ז והללו כו'"²³⁹; וממעמד ומצב זה באו למעמד ומצב של כניסה תחת כנפי השכינה.

וכדאיאת בתיקוני זהר²³⁸ בביאור הטעם שהקב"ה מתפאר כו"כ פעמים בכך שהוציא את בני" ממצרים — דלכאורה, הרי הקב"ה הבטיח לאברהם "כי גר יהי' זרעך גו' ועבדום וענו אותם גו' ואחרי כן יצאו ברכוש גדול"²⁴⁰, ומהו החידוש בכך שהקב"ה עומד בהבטחתו ומקיים מה שהבטיח? — כיון שהקב"ה הבטיח רק להוציאם מגלות מצרים, אבל לא הבטיח להוציאם ממ"ט שערי טומאה!

וזהו שבחו של הקב"ה — שמבלי הבט על כך שבני" היו שקועים במ"ט שערי טומאה, הוציאם הקב"ה משם והכניסם לגבול הקדושה, ולא עוד אלא שכעבור חמשים יום בלבד נעשו בני" מוכנים לקבל את התורה — "חמודה גנוזה"²⁴¹, אשר, מלאכי השרת טענו שאין לתתה לבשר ודם,

(231) ראה גם שיחת אחש"פ תשט"ו סי"ג ואילך (תו"מ ח"ד ע' 34 ואילך). וש"נ.
 (232) שמות א, יד.
 (233) בא יב, לה.
 (234) שם, לו.
 (235) ברכות ט, ב. וש"נ.
 (236) ראה לקו"ש חכ"א ע' 78 הערה 18.
 (237) פרש"י בשלח טו, כב — ממכילתא בא שם. ועוד.
 (238) זו"ח ר"פ יתרו (לא, א).
 (239) ראה זח"ב קע, ריש ע"ב. מכילתא בשלח יד, כח. ועוד.
 (240) לך לך טו, יג-יד.
 (241) שבת פח, סע"ב.

"מה אנוש כי תזכרנו"²⁴², אלא "תנה הודך על השמים"²⁴³, ואעפ"כ נתנה הקב"ה לבנ"י דוקא.

ונמצא, שהיציאה ממצרים היתה באופן ש"כהרף עין"⁷⁰ נעשה שינוי מן הקצה אל הקצה — מתכלית השעבוד לתכלית החירות, הן בגשמיות והן ברוחניות.

וכיצד זכו להגאולה ממצרים — על ידי קרבן פסח, היינו, שעוד בהיותם במצרים קיימו הציווי "משכו וקחו גו' ושחטו הפסח"²⁴⁴, שלקחו צאן שהי' העבודה-זרה של מצרים²⁴⁵, ושחטו אותו לשם קרבן לה', ואח"כ אכלו ממנו, והאכילה היתה באופן ש"מתניכם חגורים גו' ומקלכם בידכם", היינו, שעומדים מוכנים לצאת ממצרים, מבלי לשאול "היאך נצא למדבר בלא צדה, אלא האמינו והלכו"²⁴⁶ — שזוהי זכות גדולה שהקב"ה זוכר לישראל בכל הדורות, כדברי ירמיה'²⁴⁷: "כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעורייך גו' לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה", תמורת היותם בארץ מצרים, שנוסף לכך שהיתה שולטת על כל הארצות (שהרי פרעה הי' מושל בכיפה²⁴⁸), היתה טובה יותר מכל הארצות (חוץ מארץ ישראל²⁴⁹).

מו. והנה, כשם שבנ"י היו צריכים להיות מוכנים להיציאה ממצרים עי"ז ש"מתניכם חגורים וגו'" בגשמיות — כמו כן היו צריכים להיות מוכנים להיציאה ממצרים ברוחניות²³¹.

ועל זה מבאר אדמו"ר מהר"ש²⁵⁰, שענין ה(הליכה ב)רגל בנפש האדם מורה על כח האמונה, וזהו שמצינו שיש מעלה ברגל על הראש, לפי שהאמונה היא למעלה מטו"ד. אך על זה צריך להיות הענין ד"חגרה בעוז מתני"²⁵¹.

— כפי שמביא מ"ש אדמו"ר הזקן באגה"ק²⁵² ש"מתנים הם דבר המעמיד כל הגוף עם הראש הנצב ועומד עליהם, והם המוליכים אותו ומביאים אותו למחוז חפצו, וכמו שהוא בגשמיות הגוף כך הוא בבחי' רוחניות הנפש האלקית, האמונה האמיתית בה' אחד .. נק' בשם מתנים, דבר המעמיד ומקיים את הראש הוא השכל המתבונן כו" —

(248) ראה מכילתא בשלח יד, ה. ועוד.

(249) ראה פרש"י עקב יא, יו"ד. ועוד.

(250) שם פס"א.

(251) משלי לא, יז.

(252) ס"א.

(242) תהלים ח, ה.

(243) שם, ב. וראה שבת שם.

(244) בא יב, כא.

(245) ראה וארא ח, כב ובפרש"י. ועוד.

(246) פרש"י בא יב, לט.

(247) ירמיה' ב, ב.

"כמו שאנו רואים בגשמיות שכאשר חוגר את מתניו אז הוא מהלך בקל יותר כו', ועד"ז יובן למעלה שבכדי להיות ההילוך חזק בהאמונה צ"ל חגרה בעוז", ונמצא, ש"חיגור מתנים . . הוא ענין חיזוק האמונה".

והענין בזה:

כאשר האמונה היא כדבעי אזי גם כללות העבודה היא כדבעי, "כי באמונה כתיב²⁵³ וצדיק באמונתו יחיי", "א"ת יחי' אלא יחי'²⁵⁴, היינו, שהאמונה פועלת חיות בכל תרי"ג המצוות, שזהו שאמרו רז"ל²⁵⁵ "תרי"ג מצוות ניתנו לישראל בא חבקוק והעמידן על אחת, שנאמר וצדיק באמונתו יחי'".

אמנם, כדי שכח האמונה יוכל להספיק גם עבור ההליכה "במדבר בארץ לא זרועה" — הנה על זה צריך להיות חיזוק האמונה, שזהו"ע "חגרה בעוז מתני'", "מתניכם חגורים".

ומוסיף לבאר, "אך מי הוא הנותן כח ועוז לבחי' מתנים . . הוא עסק ולימוד התורה שבע"פ . . אין עוז אלא תורה²⁵⁶, שהיא נותנת כח ועוז לבחי' מתנים החגורים כו'", והיינו, ש"כאשר איש הישראלי יתלבש בלבוש התורה . . עי"ז נמשך אצלו חיזוק האמונה", ומסיים, "והגם כי ע"פ שכל אינו מושג כלל איך עי"ז מתחזק האמונה, אבל באמת כן הוא, וגם האיך נוכל להשכיל דבר זה, הלא כל ענין האמונה הוא למעלה מן השכל, א"כ אינו שייך שענין חיזוק האמונה נבין טעמו בכיון למה הוא מחזק כו'".

וכאשר ישנו ענין האמונה, וכן חיזוק האמונה, שזהו"ע "מתניכם חגורים" — אזי אינו שואל שאלות ("היאך נצא למדבר בלא צדה"), אלא הולך לבטח דרכו גם "במדבר בארץ לא זרועה", בידעו שהולך יחד עם הקב"ה, ובמילא בטוח הוא שיהי' לו כל טוב ברוחניות ובגשמיות.

מז. ועד"ז ישנו גם הענין ד"נעליכם ברגליכם" כפי שהוא

ברוחניות²⁵⁷:

ענין ה"נעל" הוא — ש"שומר ומגין על הרגל, לפי שבהרגל הולכים על הארץ שיש שם רפש וטיט וקוצים וברקנים שבלתי לבוש המנעל זיק להרגל, ולכן צריכים להרגל לבוש המנעל דוקא שהוא לבוש גם שמגין על הרגל".

(מב, ב).

(256) מכילתא יתרו יט, טז. ועוד.

(257) ראה שם פק"ח ואילך.

(253) חבקוק ב, ד.

(254) ראה לקו"ד ח"א קמא, ב. ועוד.

(255) מכות כד, א. הובא בתניא פל"ג.

והנה, "הנעלים עושים מעור בהמה עבודה היטב ע"י שדורכים אותה לרכותה מקשיותה, וגם ע"י סממנים המעבדים אותה היטב", שע"ז יכולים לעשות ממנה "כלי" שיהי' בצורה המתאימה לרגל — "נעל", ועוד זאת, שהרי "עור הבהמה יש לה סרחון, וכאשר מעבדים אותה נעשה העור מתוקן ויפה כו".

וענינו ברוחניות:

כאשר איש ישראל עובד עבודתו בעולם, עליו להזהר מה"רפש וטיט וקוצים וברקנים" שבעולם, כך, שגם בעת הליכתו בעולם, לא יתכלך מהרפש וטיט ולא ינזק מקוצים וברקנים שבעניני העולם.

ובהקדמה:

עיקר מציאותו של יהודי — שלכן נקרא "אדם", "אתם קרויין אדם" ²⁵⁸ ע"ש "אדמה לעליון" ²⁵⁹ — היא נפשו האלקית, "חלק אלקה ממעל ממש" ¹⁸⁵, וכידוע הפירוש ד"שמע ישראל הוי' אלקינו הוי' אחד" ²⁶⁰, שמציאותו של יהודי ("ישראל") היא באופן ש"הוי'" הוא "אלקינו", כחנו וחיותנו, ומצד זה נעשה הענין ד"הוי' אחד" — ענין המס"נ, כפתגם אדמו"ר הזקן ²⁶¹ שיהודי אינו רוצה ואינו יכול להיות נפרד ח"ו מאלקות. ומ"מ רואים בפועל, שלמרות זאת, יתכן שיהודי יהי' במעמד ומצב בלתי-רצוי. והסיבה לזה היא — בגלל שנמצא בעולם התחתון ובא במגע עם עניני העולם כו'.

והעצה לזה — לא להיות בהתבודדות כו', שהרי יש לו תפקיד ושליחות לפעול בעולם, כי אם — שלא לילך בעולם ברגלים יחפות... והיינו, שגם העקב שברגל, שהוא החלק היותר תחתון שבאדם (עד כדי כך שלא נרגש בו חיות ²⁶²), שמורה על הבחי' היותר תחתונה שבנשמה, לא יבוא במגע ישיר עם ה"רפש וטיט וקוצים וברקנים" דעניני העולם, כי אם ע"י "מחוצע" — "נעל", שהיא הלבוש המגין על העקב שברגל — שזהו ענינה של נפש הבהמית, שהרי ה"נעל" נעשית מעור בהמה; אלא, שצריכים תחלה לברר ולזכך את נפש הבהמית, כשם שצריכים לעבד את עור הבהמה, "קוועטשן און דריקן כו'", עד שיהי' אפשר לעשות ממנה כלי תשמיש ל"אדם".

(261) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד

ע' שפד (נעתק ב"היום יום" כה תמוז). שם ע' תקמו (נעתק ב"היום יום" כא סיון). ועוד.

(262) ראה אבות דר"נ ספ"א.

(258) יבמות סא, רע"א.

(259) ראה של"ה ג, רע"א. ועוד.

(260) ואתחנן ו, ד. וראה תו"מ ח"י ע' ע'.

241. וש"נ.

וכידוע סיפור כ"ק מו"ח אדמו"ר²⁶³ אודות רבינו הזקן בהיותו במעזריטש, שבאחד הפעמים שעמד לנסוע ממעזריטש לביתו, הלך ר"א המלאך ללוותו אל העגלה, ואמר לבעל-העגלה: "מ'דאָרף שמייסן די פערד זיי זאָלן וויסן אַז זיי זיינען פערד" (יש להצליף בסוסים שידעו שהם סוסים), או בנוסחא אחרת: "מ'דאָרף שמייסן די פערד זיי זאָלן ווערן אויס פערד" (יש להצליף בסוסים שיחדלו להיות סוסים), ואמר רבינו הזקן, שנתחדש אצלו דרך בעבודה, והניח את נסיעתו ונשאר עוד איזה זמן במעזריטש.

והענין בזה — שלכל לראש צריכים לפעול על נפש הבהמית שתדע שהיא "בהמה", שכן, אם יניחיה לנפשה, אזי לא זו בלבד שתשאר בהמה, אלא היא עלולה לרמיין לעצמה ("זיך אַיינרעדן") שהיא כאחד האדם... ולאחרי כן יכולים וצריכים לפעול שתחדל להיות בהמה ("ווערן אויס פערד").

ובסגנון האמור — שיעשו ממנה כלי תשמיש לאדם, דהיינו נפש האלקית, שזהו שעושים מעור בהמה נעל לאדם, ועי"ז נעשה הברור בשלימות, עד שזוכה שלעתיד לבוא תהי' הנשמה ניזונית מן הגוף²⁶⁴.

וכאשר "נעליכם ברגליכם", אזי יכול להלך ברשות-הרבים באופן שלא זו בלבד שאינו ניזוק ח"ו, אלא אדרבה, שממלא שליחותו בברור וזיכוכ עניני העולם והעלאתם לקדושה, ע"י עבודתו באופן ד"בכל דרכיך דעהו"³⁰.

מח. ונוסף לזה צריך להיות גם הענין ד"מקלכם בידכם"²⁶⁵:

איתא במדרש²⁶⁶ "אין הקב"ה רודה את הרשעים אלא במטה, ולמה, לפי שנמשלו לכלבים.. כשם שדרכו של כלב לרדות במקל, כך הם לוקים במקל".

וענינו בעבודה — "משארז"ל²⁶⁷ לעולם ירגיז אדם יצ"ט על יצה"ר, שענין ההרגזה הוא בדברים קשים כו", וכמ"ש אדמו"ר הזקן בתניא²⁶⁸ "לרגוז על נפש הבהמית שהיא יצרו הרע בקול רעש ורוגז במחשבתו, לומר לו אתה רע ורשע.. עד מתי תסתיר לפני כו",

(266) שמו"ר פ"ט, ב.

(267) ברכות ה, רע"א. וראה סה"ש תש"ו-

ה'ש"ת ע' 416. וש"נ.

(268) פכ"ט (לו, א).

(263) לקו"ד ח"א ל, א. ועוד.

(264) ראה ד"ה כימי צאתך דאחש"פ

תשי"ב פ"ח (תו"מ ח"ה ע' 135. תו"מ סה"מ

ניסן ע' קסח). וש"נ.

(265) ראה שם פק"ז ואילך.

"אָפּרייסן פון אלקות" ... — "שענין דברים קשים שירגיזו על היצה"ר הרי זה נחשב כהכאה ממש", "כהכאת המטה והמקל".

אמנם, ענין זה צריך להיות באופן ש"מקלכם בידכם" — יד ימין, היינו, באופן ד"ימין מקרבת"²⁶⁹.

מט. זוהי כללות ההוראה בנוגע לאופן היציאה ממצרים — שענין זה צריך להיות בכל יום, כנ"ל (סי"ג) שכל הימים "מזמן יציאת מצרים עד גאולה העתידה לבוא בב"א הם ימי צאתך מארץ מצרים":

לכל לראש צריכה להיות שחיטת הפסח, דהיינו, לשחוט את ה"עבודה-זרה" של מצרים, ודוגמתו בכל מדינה ומדינה — הענין המיוחד שבני המדינה להוטים אחריו ומשתחווים לו, אם זה "עגל הזהב", וכיו"ב בשאר הענינים הקשורים עם הנהגת וחוקי הטבע, שעל זה אומרים ליהודי "מאותות השמים אל תחתו כי יתתו הגוים מהמה"²⁷⁰, כיון שיהודי הוא למעלה מענינים אלו.

ואז, כאשר "מתניכם חגורים" שהו"ע חיזוק ותוקף האמונה, "נעליכם ברגליכם", כדי להפסיק אפילו בין העקב שברגל לעניני ארציות, "ומקלכם בידכם", כדי להתגבר על היצה"ר שרוצה לבלבלו — אזי יוצאים ממצרים, והולכים לקבל את התורה מחדש.

וענין זה הוא בכחו וביכלתו של כאו"א מישראל, ובמילא, הרי זה חובתו וזכותו — שגם בשעה שנמצא עדיין בגלות, שוחט הוא את הע"ז, ועומד מוכן לצאת מן הגלות אל הגאולה, כך, ש"אע"פ שיתמהמה", עומד הוא במעמד ומצב ד"מתניכם חגורים נעליכם ברגליכם ומקלכם בידכם", וממתין בשמחה להרגע שבו תבוא הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן "כי אנו עמך"].

* * *

ג. בנוגע להגאולה ממצרים — שממנה למדים גם בנוגע להגאולה העתידה, עלי' נאמר²⁷¹ "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" — איתא בגמרא²⁷¹:

"דבר נא באזני העם וגו'²⁷² .. אין נא אלא לשון בקשה, אמר לי'

(269) סוטה מז, א. וש"נ. וראה בעיון סע"א. וש"נ.

יעקב לע"י שם. (271) ברכות ט, סע"א ואילך.

(270) ירמ' יו"ד, ב. וראה שבת קנו, (272) בא יא, ב.

הקב"ה למשה בבקשה ממך לך ואמור להם לישראל בבקשה מכם שאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב, שלא יאמר אותו צדיק (אברהם) ועבדום וענו אותם, קיים בהם, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול²⁴⁰, לא קיים בהם. אמרו לו, ולואי שנצא בעצמנו. משל לאדם שהי' חבוש בבית האסורים והיו אומרים לו בני אדם מוציאים אותך למחר מבית האסורין ונותנין לך ממון הרבה, ואומר להם, בבקשה מכם הוציאוני היום ואין אני מבקש כלום".

כלומר: בני אמרו למשה שהם מוותרים על ה"רכוש גדול" ובלבד שיצאו ממצרים תיכף ומיד, שכן הוא טבע בני אדם, שכאשר נמצאים בשעבוד קשה, אין חושבים אודות כלי כסף וכלי זהב ("עס ליגט זיי ניט אין קאָפּ"), וכל מגמתם היא לצאת מקושי השעבוד; ואעפ"כ הוצרכו לשאול ממצרים כלי כסף וכלי זהב, "שלא יאמר אותו צדיק (אברהם) ועבדום וענו אותם, קיים בהם, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, לא קיים בהם".

ולכאורה אינו מובן: וכי משום שהקב"ה רוצה לישא תן ("אויספיינען זיך") בעיני אברהם — צריכים בני' להתעכב בגלות זמן נוסף, בה בשעה שיש להם טענה צודקת למהר את יציאתם מהגלות!?

ויתירה מזה:

מצינו בנגלה לגבי קידושי איש אשה, שיש אופן ש"אע"ג דלא מטי הנאה לידה קא משעבדא ומקניא נפשה"²⁷³, ע"ד "כאילו התקבלתי"²⁷⁴. וא"כ, כאשר בני' אומרים שהם מוותרים על ה"רכוש גדול", הרי זה כמו שאומרים "כאילו התקבלתי", ונמצא שבכך יוצא הקב"ה ידי-חובתו גם כלפי אברהם, כיון שע"פ תורה נחשב הדבר שבני' קיבלו את ה"רכוש גדול"?!

אך הענין הוא — דהנה, כללות הגלות והשעבוד דבני' במצרים לא הי' מצד ענינים טבעיים, כמו התוקף דפרעה וכיו"ב, אלא מפני שעלה ברצונו ית', מטעם הידוע ליוצר בראשית, ש"גר יהי' זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה", וכמו כן ש"אחרי כן יצאו ברכוש גדול". וכיון שכן, הרי, כל זמן שחסר ה"רכוש גדול", לא נשלמה עדיין הכוונה העליונה שבכללות הענין דגלות מצרים²⁷⁵.

גא. ומזה מובן גם בנוגע להגלות האחרון והגאולה העתידה:

(275) ראה גם לקו"ש חכ"א ע' 80. וש"נ.

(273) קידושין ז, א.

(274) ראה נדרים כד, א. וש"נ.

ובהקדמה — שבגלות האחרון מדובר אודות סבלם של בני־ברייבו גזירות ושמדות לא רק ב"עבודת פרך", "עבודה קשה המפרכת את הגוף ומשברתו"²⁷⁶, אלא בנוגע לענינים של נפשות... ועד ל"המכה אשר לא כתובה בתורה"²⁷⁷ שהיתה בדורנו זה, שהשמידו ("מ'האָט צוגענומען") מסלתה ומשמנה כו', ע"י מיתות שונות ומשונות באופנים שאינם בגדר האנושיות לגמרי.

וברור הדבר שאין זה מצד תוקף כחם ועוצם ידם של הגוים,

— שהרי אין בכחו של גוי לשלוט על יהודי, וגם כאשר יתקבצו כו"כ גוים, מאה או אלף, ועד לכל הגוים שבכל העולם, לא יוכלו לשלוט ("איינקערן זיך") לא רק על מנין מבני, אלא אפילו על נפש אחת מישראל, שהיא "עולם מלא"²⁷⁸, מצד נשמתו שהיא "חלק אלקה ממעל ממש"¹⁸⁵, חלק מעצמותו ומהותו ית'.

ובמכ"ש ממה שמצינו בנוגע לביהמ"ק — "עצים ואבנים"²⁷⁹ — "שלא שלטו שונאיהם.. דכתיב"²⁸⁰ טבעו בארץ שערי"²⁸¹, ועוד זאת, שחורבן ביהמ"ק נעשה ע"י מלאכי השרת"²⁸², אלא שנדמה להגוים שהם החריבוהו; ועאכו"כ כשמדובר אודות ביהמ"ק הרוחני, שזהו כאו"א מבני, כמ"ש²⁸³ "ושכנתי בתוכם", "בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, בתוך כל אחד ואחד"²⁸⁴, הרי בודאי שהגוים אין להם שום שליטה עליו —

אלא, הסיבה לכל הגזירות והשמדות כו' היא — מפני שהקב"ה עשה זאת, "דער אויבערשטער האָט געטאָן ווי באַ אים קומט אויס"... כמ"ש²⁸⁵ "כי צורם מכרם וה' הסגירם"... מטעם הידוע ליוצר בראשית.

וביחד עם זה, הבטיח הקב"ה ע"י עבדיו הנביאים על כל היעודים הנפלאים שיהיו בגאולה העתידה, ועד להיעוד "ואמרת ביום ההוא אודך ה' כי אנפת בי"²⁸⁶, היינו, שיוודו להקב"ה על זה ש"אנפת", אע"פ שהי' זה באופן הכי גרוע כבהשמדות שהיו בדורנו!

— (כ"ק אדמו"ר שליט"א הפסיק ואמר:) כ"ק מו"ח אדמו"ר אמר פעם שאין להצדיק את השי"ת יותר מדי...

(276) פרש"י שמות א, יג.

(277) ע"פ לשון הכתוב — תבוא כח, סא. (בתחלתו).

(278) סנהדרין לו, סע"א (במשנה). וש"נ. (283) תרומה כה, ח.

(279) ראה איכ"ר פ"ד, יד. ועוד. (284) ראה אלשיך עה"פ. של"ה סט, א.

(280) איכה ב, ט.

(281) סוטה ט, סע"א.

(282) האזינו לב, ל.

(286) ישעי' יב, א.

נב. וכיון שכן, הנה לאחרי שבנ"י עברו את כל הגזירות והשמדות עד לדורנו זה, דור השמד — בודאי שלא יכולים להסתפק בכך שמכאן ולהבא יהי מעמד ומצבם של בני בגלות באופן טוב, כמו שהי' המעמד ומצב דגאולת פורים באופן ד"אכתי עבדי אשורוש אנן"²⁸⁷, אלא עליהם לדרוש — מתוך ידיעה שמגיע להם — שתבטל הגלות ותבוא הגאולה האמיתית והשלימה, "ישוב אפך ותנחמני"²⁸⁶:

הנחמה צריכה להיות למעלה מן הטבע, לא מוגבלת ע"י הטבע, אלא מאת ה', נחמה שאין בה הגבלות מדיניות או אנושיות אחרות, אלא "ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה"⁹⁵, "נחלה בלי מצרים"²⁸⁸, ולא שייך לאמר בזה כי האתחלתא דגאולה תהי' בדרך אחרת, אלא גם האתחלתא תבוא רק ע"י משיח צדקנו²⁸⁹ — "מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצוות כו' ויכוף כל ישראל לילך בה כו"²⁹⁰.

ובזה גופא — ובאופן שיקויימו כל ההבטחות והיעודים שנאמרו בדברי הנביאים בנוגע לגאולה זו, ולא מספיק שיקויימו חלק מיעודים אלו, אלא צריכים להתקיים כל היעודים ממש, וכל זמן שלא נתקיימו יעודים אלו, עדיין לא נשלמה הכוונה העליונה (ע"ד האמור בנוגע להבטחה שיצאו ממצרים "ברכוש גדול").

וכמו"כ מובן שאין להסתפק ב"חסד לאומים"²²⁰ של גוים שמסכימים ליתן שטח מסויים שבו יתיישבו בני"י, אלא צריכים לדרוש מהקב"ה לקיים את הבטחתו לתת לבנ"י את ארץ ישראל כולה — "ארץ טובה ורחבה"⁷, לא רק ברוחניות אלא גם בגשמיות — "מדן ועד באר שבע"⁹⁴, "ושתי את גבולך מים סוף ועד ים פלשתים וממדבר עד הנהר"²⁹¹, "מן המדבר והלבנון מן הנהר נהר פרת ועד הים האחרון יהי' גבולכם"²⁹², ויתירה מזה, באופן ד"ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה"⁹⁵, עד ש"עתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות"²⁹³.

ועד"ז בנוגע להיחס של אוה"ע לבנ"י — שלא יהי' זה באופן ד"חסד לאומים", אלא אדרבה, שירגישו את עצמם מאושרים מהעובדה שיכולים לסייע לבנ"י, שלכן יהיו "מלכים אומניך ושרותיהם מניקותיך"²⁹⁴,

(292) עקב יא, כד.

(293) ראה ספרי דברים בתחלתו. פס"ר פ'

שבת ור"ח. יל"ש ישעי' רמז תקג. ועוד.

(294) ישעי' מט, כג. וראה זבחים יט,

רע"א.

(287) מגילה יד, א. וש"נ.

(288) שבת ק"ח, סע"א.

(289) ראה גם שיחת ליל ב' דחה"פ

דאשתקד ס"ב (תו"מ חט"ז ע' 194). וש"נ.

(290) רמב"ם הל' מלכים ספ"א.

(291) משפטים כג, לא.

"והביאו את כל אחיכם מכל הגוים גו' כאשר יביאו גו' את המנחה בכלי טהור גו'"²⁹⁵, היינו, שאוה"ע ישמחו ויהיו מאושרים לשאת את בני"י ולהביא אותם לארצנו הקדושה, במהרה בימינו אמן.

* * *

נג. נוסף על המדובר לעיל אודות היעודים דגאולה העתידה כולל גם ביחס לשטחי א"י — הרי עאכו"כ שכן הוא גם בנוגע לבני"י עצמם: כשם שאי אפשר להסתפק בגאולה חלקית, אלא יש צורך בגאולה שלימה, ובקיום כל יעודי הגאולה בשלימותם, כמו"כ אי אפשר להסתפק בגאולת חלק מבני"י, ועד למספר היותר גדול של בני"י, אלא הגאולה צריכה להיות בנוגע לכל בני"י בשלימותם.

וכידוע²⁹⁶ שבענין זה חלוקות הגאולה ממצרים והגאולה העתידה משאר הגאולות שהיו ביניהם:

בשאר הגאולות נגאלו רק חלק מבני"י, משא"כ הגאולה ממצרים שהיתה באופן ד"וינצלו את מצרים"²³⁴, ועאכו"כ שכל בני"י יצאו משם; ובאופן כזה תהי' גם הגאולה העתידה, שאפילו יהודי אחד לא ישאר בגלות.

ועוד זאת, שגם הגאולה עצמה תהי' בשלימותה, היינו, לא כמו בגאולות שלפנ"ז, שגם אלו שנגאלו ובאו לארץ ישראל, היו במעמד ומצב ד"אכתי עבדי אחרורו אנן", אלא אדרבה: "והיו מלכים אומניך"²⁹⁴.

נד. ומזה מוכן בנוגע לאופן העבודה שבה צריכים להתעסק בימינו אלו כדי לזכות להגאולה השלימה:

יש לעסוק בהצלת נפשות בני"י ע"י קירובם לתומ"צ באופן שלא לוותר אפילו על יהודי אחד, שכן, נוסף לכך ש"כל המקיים נפש אחת מישראל מעלה עליו הכתוב כאילו קיים עולם מלא"²⁷⁸, הרי זה נוגע גם להגאולה דכלל ישראל, שבשביל זה צריכה להיות הגאולה של כאו"א מישראל, כאמור, שהגאולה העתידה תהי' באופן שאפילו יהודי אחד לא ישאר בגלות, וכפי שהבטיחה תורה ש"לא ידח ממנו נדח"⁶¹.

וע"ד שמצינו בנוגע למתן-תורה, שאילו היו בני"י ששים ריבוא חסר אחד, לא היתה ניתנת התורה אפילו למשה רבינו²⁹⁷.

(297) ראה מכילתא יתרו יט, יא. דב"ר

(295) שם סו, כ.

(296) ראה לקו"ש ח"א בתחלתו. וש"נ. פ"ז, ח.

וכשם שהדברים אמורים בנוגע ל"תורה", כן הוא גם בנוגע לשאר ה"מתנות טובות" שנתן הקב"ה לישראל⁷⁹ — "ארץ ישראל", וכן "העולם הבא" (כפי שהוא באופן ד"עולמך תראה בחיך"⁸⁶, נשמות בגופים).

נה. אמנם, עוד לפני שפועלים הצלת נפשות בני" ע"י קירובם לתומ"צ — צריך הקב"ה להבטיח את שלימות מציאותם של כל בני" בגשמיות, נשמות בגופים, ועד להשלימות שע"י היציאה מהגלות אל הגאולה העתידה.

והענין בזה:

בהלכות מילה²⁹⁸ פוסק הרמב"ם: "אין מלין אלא וולד שאין בו שום חולי, שסכנת נפשות דוחה את הכל, ואפשר למול לאחר זמן, ואי אפשר להחזיר נפש אחת מישראל לעולם".

והיינו, שלכל לראש צריך להבטיח את חייו של היהודי, חיים כפשוטם; אלא מאי, צריך להיות גם ענין המילה, "אות ברית ביני וביניכם"²⁹⁹, שזהו כללות הענין דקיום התומ"צ — הנה על זה פוסק הרמב"ם ש"אפשר למול לאחר זמן"!

ומזה מובן גם בעניננו, שבד בבד עם העבודה וההשתדלות לקרב את בני" לאביהם שבשמים, מבלי לוותר אפילו על יהודי אחד בלבד — צריך הקב"ה תיכף ומיד לגאול את כל בני" מן הגלות אל הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

* * *

נו. ידוע³⁰⁰ שא' מאדמו"רי פולין אמר שהוא זקוק למנין של יהודים שיהיו כדבעי, ועל ידם ינהיג את העולם.

אמנם, שיטת חב"ד אינה כן.

שיטת חב"ד היא — שאין לוותר בשום אופן אפילו על אחד מישראל, שהרי גם עליו נאמר "בני בכורי ישראל"³⁰¹, "בנים אתם לה' אלקיכם"¹¹⁶, וכיון שכן, הרי בודאי שצריכים להשתדל בנוגע לכל נפש מישראל, לקרבו לתומ"צ, שע"ז פועלים שיהי' יהודי חי ("א לעבעדיקער איד") הן בגשמיות והן ברוחניות.

(300) ראה גם תו"מ ח"א ע' 153.
(301) שמות ד, כב.

(298) ספ"א. נת' בלקו"ש ח"ג ע' 979
ואילך. וראה גם תו"מ ח"ח ע' 297.
(299) לך לך יז, יא.

וזהו ענין אהבת ישראל המבואר רבות בתורת חסידות חב"ד, החל מפרק לב בספר התניא, וכמבואר שם בענין "אוהב את הבריות ומקרבן לתורה"³⁰², "שאף הרחוקים מתורת ה' ועבודתו ולכן נקראים בשם בריות בעלמא, צריך למשכן בחבלי עבותות אהבה. . לקרבן לתורה ועבודת ה'".

ובענין זה ניתוסף הדגשה יתירה בעמדנו בסוף זמן הגלות:

נתבאר לעיל (סני"ג) שהגאולה העתידה לבוא תהי' באופן שאפילו יהודי אחד לא ישאר בגלות, ובמילא, כאשר חושבים על כל אחד מישראל, צריך לקחת בחשבון שביהודי זה תלוי' הגאולה האמיתית והשלימה.

וכיון שכן, מובן וגם פשוט עד כמה צריכה להיות ועד כמה כדאית ההשתדלות לקרב יהודי זה לתורה ומצוות — כיון שעיי"ז מקרבים וממהירים את הגאולה האמיתית והשלימה של כלל ישראל, כולל גם גאולת השכינה (שהרי בזמן הגלות "שכינתא בגלותא"³⁰³), שתהי' רגע אחד קודם!

וכאשר הולכים בשיטה זו, להוסיף ולצרף עוד יהודי ועוד יהודי ל"צבאות ה'"³⁰⁴, אזי מקרבים את ביאת המשיח — שעומד וממתין לכל בני, "צבאות ה'", שלמים בגוף ובנפש — שבקרוב ממש יוציא את כל צבאות ה' "מאפלה לאור גדול ומשעבוד לגאולה"³⁰⁵,

"ונודה לך שיר חדש"³⁰⁵ — "אודך ה' כי אנפת ביי"²⁸⁶, כיון שיראו בעיני בשר שדוקא על ידי כל הצרות שסבלו במשך אלפיים שנות הגלות, זכו לשכר הכי גדול ונפלא בגאולה האמיתית והשלימה בקרוב ממש.

* * *

נז. מהענינים העיקריים דחג הפסח הו"ע אכילת מצה, שנקראת "מיכלא דמהימנותא"³⁰⁶, שעל ידה נעשה חיזוק בענין האמונה כו'.

וכפי שמבאר אדמו"ר מהר"ש בהמשך וככה³⁰⁷ מעלת אכילת מצה בכל שבעת ימי הפסח (ובחור"ל גם באחרון של פסח), ועאכו"כ בליל א' דפסח — שעיי"ז הנה "חיות גופו הגשמי נעשה ממזון שבו הוא מהות אלקות כו'".

ובענין זה יש גם העילוי דשירי מצוה, שהרי בכל מצוה יש ענין

(פסחים קטז, ב).

(302) אבות פ"א מי"ב.

(306) זח"ב קפג, ב.

(303) זח"ג ד, ב. סו, סע"א. ועוד.

(307) תרל"ז — פ"ס (סה"מ תרל"ז ח"ב

(304) בא יב, מא.

(305) ע' תקלג ואילך).

(305) נוסח ברכת "אשר גאלנו" בהגש"פ

של שיריים, וגם בשיריים דמצוה יש כח נעלה ביותר שלא מצינו בענין אחר.

נח. והענין בזה:

ביציאת מצרים נאמר³⁰⁸ "וישא העם גו' משארותם צרורות בשמלותם על שכמם", ואיתא במכילתא³⁰⁹ "אלו שירי מצה ומרור... שהיו ישראל מחבבים את המצות", היינו, שמצד חביבות המצוה נטלו בנ"י עמהם גם את "שירי מצה ומרור" בצאתם ממצרים לקריעת ים סוף ומתן-תורה.

[ולהעיר גם ממ"ש אדמו"ר הזקן בשו"ע³¹⁰: "יש נוהגין ליטול האפיקומן כרוך במטפחת ומשלשלין אותו לאחוריהם על כתפיהם והולכין בבית כד' אמות ואומרים כך היו אבותינו הולכין משארותם צרורות בשמלותם על שכמם".]

ויתירה מזה מצינו בתרגום ירושלמי — ש"משארותם" היינו "מותרי פסחיהן", והיינו, שאע"פ ששירי הפסח אסורים באכילה לאחרי חצות לילה³¹¹, מ"מ, לא השאירו את שירי הפסח במצרים, אלא נטלום עמהם, בגלל החביבות שבשירי מצוה.

ונמצא, שאפילו קודם מתן-תורה הי' הענין דחביבות שירי מצוה, ומזה מובן במכ"ש וק"ו גודל החביבות דשירי מצוה לאחרי מתן-תורה.

נט. וההוראה מזה בעבודת ה':

כאשר יהודי עוסק בענין של מצוה, ומקציב לזה מממונו מגופו ומנשמתו, ובסופו של דבר רואה שנשארו ענינים כחות כו' שלא נוצלו לגמרי עבור מצוה זו, ובמילא חושב שיכול עתה לנצלם עבור עניני הרשות — אזי אומרים לו, שצריך לידע שענינים אלו הם בבחינת "שירי מצוה" שאין להניחם באשפה... כיון שיש בהם ענין של קדושה, ולכן צריך לנצלם אך ורק עבור עניני קדושה.

ונקודת הענין — שכיון שיהודי מאמין באמונה שלימה (שהרי כל ישראל הם "מאמינים בני מאמינים"³¹²) שנברא בחסדו של הקב"ה, כפי שאומר בהתחלת כל יום: "מודה אני לפניך כו' שהחזרת בי נשמתו כו'", הרי מובן שכל כח וענין שיש לו צריך לנצל אותו כדי לשמש את קונו. וזהו גם ממ"ש בסיום אמירת "מודה אני": "רבה אמונתך" — כפי

(311) וראה גם תורה שלימה עה"פ אות

תקנד.

(312) שבת צז, א.

(308) בא יב, לד.

(309) הובא בפרש"י עה"פ.

(310) אר"ח סתע"ז ס"ה.

שפירש כ"ק מו"ח אדמו"ר³¹³ בשם אביו, שהכוונה היא, שיאמין לא רק בבורא יחיד, אלא רבה אמונתך, הריבוי באמונה, היינו, שיהי' נראה וניכר אלקות בכל דבר ודבר.

וכיון שכן, הרי גם מה שנשתייר מכחותיו, צריך להיות מנוצל אך ורק לקדושה, באופן ש"אין לזרים אתך"³¹⁴.

ס. וכאשר היציאה ממצרים היא מתוך ההרגש דחביבות מצוה שלכן נוטלים עמהם שירי פסח מצה ומרור — הרי זו ההכנה הראוי' למתן-תורה, שאז נעשים בניי "גוי קדוש"³¹⁵, לא רק מצד הנשמה, אלא גם מצד הגוף, שנעשה גוף קדוש בחיים היום-יומיים אפילו בימות החול. ואז נמשכים גם הענינים הגשמיים באופן של הרחבה — כפי שמצינו ש"העוגות שהוציאו ישראל ממצרים (שירי המצה) טעמו בהם טעם מן"³¹⁶, שהיו טועמים בו כל הטעמים, ולא היתה בו פסולת³¹⁷, שזה מורה על ההרחבה בענין המזון, כפי שיהי' בשלימות לעתיד לבוא, ש"עתידה ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות כו"³¹⁸.

וכן הוא בכל שנה ושנה, שמשירי המצה דחג הפסח נמשכת ברכה על כל השנה כולה,

ובנוסח הברכה שהי' כ"ק מו"ח אדמו"ר נוהג לברך בסיומו של חג הפסח: "א' געזונטן זומער"³¹⁹,

והעיקר — שתהי' שנת גאולה האמיתית והשלימה, כמארז"ל³²⁰ "בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל", בניסן זה ממש.

* * *

סא. דובר לעיל (סי"ט) אודות הענין ד"אחת שאלתי", ש"אחת" קאי על בחי' היחידה שבנפש כו', ונזכר גם פירוש המגלה עמוקות, ש"אחת" ר"ת ארץ ישראל, חיי עוה"ב ותורה (והיינו, שאע"פ ש"אחת" הוא ענין אחד, מ"מ, הרי זה כולל ג' ענינים הנ"ל).

וצריך להבין בנוגע לסדר ג' הענינים — כידוע³²¹ שסדר בתורה הוא

(313) שיחת אחרון של פסח תרצ"ז ס"ב	(318) שבת ל, סע"ב. וש"נ.
(סה"ש תרצ"ז ע' 240). סה"ש תש"ז ע' 131.	(319) ראה גם תוי"מ ח"ג 62. ח"ו ע' 78.
(314) משלי ה, יז.	(320) ר"ה יא, רע"א. שמור"ר פט"ו, יא.
(315) יתרו יט, ו.	(321) ראה של"ה חלק תושבע"פ, כלל
(316) פרש"י בשלח טז, לה.	לשונות בתחלתו (תב, ב).
(317) יומא עה, סע"ב.	

ג"כ ענין של תורה — ארץ ישראל חיי עוה"ב ותורה, דלכאורה אין זה מתאים לסדר הזמנים:

מצד סדר הזמנים — הנה לכל לראש ישנו הענין ד"תורה", מתן-תורה, ומה גם שענין התורה הי' כבר קודם מ"ת, כמארז"ל³²² "קיימו האבות את כל התורה כולה עד שלא ניתנה"; לאחר זה ישנו הענין ד"ארץ ישראל", שהרי מ"ש בגמרא⁷⁹ "שלש מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל כו' ארץ ישראל כו'", קאי על הכניסה לארץ ישראל לאחר מ"ת; ולאחרי כן ישנו הענין ד"חיי עוה"ב", שהרי ענין זה תלוי באופן העבודה בעניני ארץ ישראל הרוחנית והגשמית ע"פ התורה.

ומהו הטעם שסדר ג' הענינים כפי שהם בהר"ת ד"אחת" הוא — ארץ ישראל חיי עוה"ב ותורה?

סב. ויובן בהקדם ביאור הטעם שהתחלת התורה היא ב"בראשית" — כפי שמביא רש"י ממדרש תנחומא³²³:

"אמר רבי יצחק לא הי' צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם³²⁴, שהיא מצוה ראשונה שנצטוו ישראל, ומה טעם פתח בבראשית, משום כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים³²⁵, שאם יאמרו אומות העולם לישראל ליסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם אומרים להם, כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם, וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו".

ולכאורה אינו מובן³²⁶: גם אם יש צורך להשיב בתורה על טענת אוה"ע — אין צורך לשנות את סדר התורה; כיון שעיקר ענין התורה הוא המצוות שנצטוו בני"י, יש להתחיל את התורה מ"החודש הזה לכם, שהיא מצוה ראשונה שנצטוו ישראל", ואילו המענה על טענת אוה"ע יכול לבוא לאחר כן?!

סג. ויש לבאר תחילה החילוק בין הענין ד"החודש הזה לכם" להענין ד"ארץ ישראל" כפי שהם בעבודה הרוחנית — שהרי כל הענינים שבגשמיות ישנם גם ברוחניות, וכן להיפך:

"החודש הזה לכם", "כזה ראה וקדש"³²⁷, קידוש החודש — קשור

(325) תהלים קיא, ו.

(326) ראה גם לקו"ש ח"כ בתחלתו.

(327) ר"ה כ, א. מכילתא ופרש"י עה"פ.

(322) יומא כח, ב. קידושין פב, א

(במשנה).

(323) באבער — בראשית יא.

(324) בא יב, ב.

עם ענין של חשבון ושכל, שכן, כדי לקדש החודש ע"פ הראי' צריכים לידע גם "דרכי החשבון" בחכמת התכונה "שמחשבין בהם אם יראה הירח בליל זה או לא יראה", ש"דרכים רחוקים ועמוקין הן, והוא סוד העיבור שהיו החכמים הגדולים יודעים אותו, ואין מוסרים אותו .. אלא לסמוכים נבונים"³²⁸.

ואילו הענין ד"ארץ ישראל" — "למה נקרא שמה ארץ שרצתה לעשות רצון קונה"³²⁹ — הו"ע הרצון שלמעלה מהשכל, וככל שיגדל השכל אין הרצון משתנה ממנו ("רצון לאָזט זיך ניט איינ'טענה'ן פון שכל"), דכיון שכך הוא רצונו, אזי לא שייך שיהי' באופן אחר. ועוד זאת:

על ארץ ישראל נאמר⁵³ "ארץ אשר גו' תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה" — שמורה על העבודה בקיום רצון העליון ("ארץ שרצתה לעשות רצון קונה") באופן תמידי, ללא שינויים, הן ביוהכ"פ בעת תפלת נעילה והן בימות החול, הן בענינים של רוחניות וקדושה והן בענינים של גשמיות וחול.

וזהו הטעם שהתחלת התורה היא בנוגע להענין ד"ארץ ישראל" — כיון שענין זה הוא ההתחלה והיסוד שעליו בונים כללות ענין התורה והמצוות.

סד. אמנם, כאשר אומרים שצריך להיות הענין ד"ארץ ישראל", "שרצתה לעשות רצון קונה", באופן תמידי ללא שינויים, גם בנוגע לענינים גשמיים — בא ה"גוי" שבאדם, "א-ל זר אשר בקרבך"¹¹, זה היצה"ר, וטוען "לסטים אתם":

מהי השייכות של קדושה לענינים גשמיים? רצונו של יהודי להתנהג באופן של קדושה — שישתגר בבית-הכנסת ובבית-המדרש ובישיבה בד' אמות של תורה ותפלה, אבל מהי שייכות הקדושה ל"נחלת גוים"?

הנה על זה אומרים לו: "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ", כלומר, הקב"ה ברא לא רק רוחניות ("שמים"), אלא גם גשמיות ("ארץ"), והרי הקב"ה הוא אחדות פשוטה, כך, שגם החילוק בין רוחניות לגשמיות אינו חילוק אמיתי, ולגבי הקב"ה כולא חד, ו"אין עוד מלבדו"³⁶, וכיון שכן, הרי מובן שהקב"ה מושל בכל, גם ב"נחלת גוים", היינו באכילה ושתי', וכל שאר עניני העולם.

329) ב"ר פ"ה, ח.

328) רמב"ם הל' קידוה"ח רפ"א.

סה. וכשם שהדברים אמורים בעבודה הרוחנית — כן הוא גם בנוגע לארץ ישראל בגשמיות:

אומות העולם טוענים, שכיון שבנ"י הם "ממלכת כהנים וגוי קדוש"³¹⁵, יכולים הם להיות במעמד ומצב ד"מפוזר ומפורד בין העמים"³³⁰, ואין צורך שתהי' להם ארץ משלהם. ואדרבה — טוענים הם — השייכות לארץ גשמית וחומרית, שבה שוה גוי ליהודי, תגרום רק גרעון וקלקול. וכאשר אומרים להם שכדי שבנ"י יוכלו לקיים מצוות כדבעי, "כמצוות רצונך"³³¹, צריכים הם להיות בארץ ישראל דוקא, כיון שישנם כו"כ מצוות התלויות בארץ, וכמו"כ ישנם כו"כ מצוות התלויות בבנין בית-המקדש — שואלים הם: מהי השייכות של קיום המצוות לארץ גשמית?!

והמענה על זה — כאמור — "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ": כשם שהקב"ה ברא רוחניות, ברא גם גשמיות, ו"לית אתר פנוי מיני"³³⁵, ו"אין עוד מלבדו", וכיון שכן, הרי גם גשם וחומר יכול וצריך להיות כלי לאלקות.

ואדרבה — "נתאוהו הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים"³³², וכמ"ש³³³ "שוקיו עמודי שש", "זה העולם שנשתוקק הקב"ה לבראותו"³³⁴, היינו, שהתשוקה והתאוהו של הקב"ה היא — לא בעולמות העליונים, עבודת המלאכים וכו', אלא בעוה"ז הגשמי, שבו תהי' נשמה בגוף, ותקיים תומ"צ בענינים חומריים וגשמיים דוקא, כדי לבטל את החומר ("מאכן אויס חומר"), ולעשות מהגשם "כלי" לאלקות.

וכמבואר בחסידות³³⁵ שבחי' ממכ"ע מאירה ומתגלה יותר בעולם האצילות, אבל בחי' סוכ"ע נמצאת יותר בעוה"ז הגשמי ובענינים גשמיים. וזהו גם שלעתיד לבוא יקויים היעוד³³⁶ "נקבה תסובב גבר", ועד"ז בנוגע לנשמה וגוף — שהנשמה תהי' ניזונית מן הגוף²⁶⁴.

סו. עפ"ז מובן שבהענין ד"אחת", בחי' היחידה, שקשור עם בחי' סוכ"ע — ההתחלה היא בהענין ד"ארץ ישראל" (הא' ד"אחת"):

333) שה"ש ה, טו.	330) אסתר ג, ח.
334) במדב"ר רפ"י.	331) נוסח תפלת המוספין. וראה תו"ח
335) ראה סהמ"צ להצ"צ מצות ציצית פ"א (דרמ"צ טו, א ואילך). מצות אחדות ה' פ"ב (שם סא, ב). ובכ"מ.	ר"פ ויחי. המשך וככה תרל"ז פ"ז ואילך (סה"מ תרל"ז ח"ב ע' תכ ואילך). ועוד.
336) ירמי' לא, כא.	332) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז.
	ב"ר ספ"ג. במדב"ר פ"ג, ו. תניא רפל"ו. ובכ"מ.

לכל לראש — עוד לפני שמתחילים לבאר ענין התורה — מדגישים שתכלית הכוונה היא קיום התורה ב"ארץ ישראל" דוקא;

הן ארץ ישראל ברוחניות — שמורה על העבודה באופן שלמעלה משינויים, שזהו מצד הענין דקבלת-עול, מסירת-נפש ואמונה, שמזה נמשך החיות על קיום כל תרי"ג המצוות,

והן ארץ ישראל בגשמיות — דאף שמתן-תורה הי' קודם הכניסה לארץ, מ"מ, לא היתה השלימות דקיום מצוות התורה עד שנכנסו לארץ ישראל,

כפי שמצינו במצות קרבן פסח — מענינא דיומא — שנאמר בה³³⁷ "והי' כי תבואו אל הארץ", "תלה הכתוב מצוה זו בביאתם לארץ, ולא נתחייבו במדבר אלא פסח אחד שעשו בשנה השנית על פי הדבור"³³⁸,

ועאכו"כ בנוגע להמצוות התלויות בארץ ובביהמ"ק, הרי בודאי שצריכה להיות תחילה הכניסה לארץ ישראל בגשמיות כפשוטו, ובנין ביהמ"ק בגשמיות כפשוטו, היינו, לא רק ביהמ"ק הרוחני שלמעלה (שלא נחרב, אף שהקב"ה לא נכנס בו כל זמן שלא נכנס בביהמ"ק של מטה³³⁹), אלא ביהמ"ק גשמי כפשוטו, שבשביל זה צריך להיות הר הבית, וכל פרטי הדרגות דעשר קדושות, החל מזה שארץ ישראל מקודשת מכל הארצות³⁴⁰, ורק אז יכולה להיות השלימות דקיום המצוות, "כמצות רצונך".

ונקודת הענין — כאמור — שתכלית הכוונה היא שהתורה תומשך ותחדור לא רק בענינים הרוחניים, אלא גם בארץ הלזו הגשמית ובענינים גשמיים דוקא.

סז. וכדי להשלים כוונה זו שהתורה תומשך ותחדור ברוחניות ובגשמיות גם יחד — הרי זה נעשה ע"י ענין שלמעלה משניהם.

וזהו ענין "חיי עולם הבא" — כפי שהוא באופן ד"עולמך תראה בחיין"⁸⁶ — שרואים בהגשם גופא שהוא למעלה מגשם.

וכפי שענין זה מתבטא בנוגע לארץ ישראל, שבה נעשה עיקר ושלימות קיום התומ"צ — כדאיתא בגמרא³⁴¹: "ארץ צבי כתיב בה³⁴², מה צבי זה אין עורו מחזיק את בשרו, אף ארץ ישראל בזמן שיושבין

(340) כלים פ"א מ"ו ואילך.

(341) גיטין נז, א.

(342) ירמ' ג, יט.

(337) בא יב, כה.

(338) פרש"י עה"פ.

(339) ראה תענית ה, סע"א. ובהנסמן

בשערי זהר לשם.

עלי' רווחא", היינו, שכדי שתוכל להכיל את כל יושבי', מתרחבת וגדלה הארץ עצמה באופן שלמעלה מהגבלת המקום, אע"פ שאין הדבר מובן ע"פ החשבון בדרכי הטבע.

ועוד ענין שבו מתבטאת הנהגת ארץ ישראל באופן שלמעלה מהטבע — שגם לאחרי שחרבה ארץ ישראל לא נפסק ממנה ישוב בני" (מלבד נ"ב שנה³⁴³),

— וכמ"ש הרמב"ם³⁴⁴ בנוגע לענין קידוש החודש שצריך להיות בארץ ישראל דוקא: "אילו הנחנו דרך משל שבני ארץ ישראל יעדרו מארץ ישראל, חלילה לא-ל מעשות זאת, כי הוא הבטיח שלא ימחה אותות האומה הזאת מכל וכל" —

היינו, שלמרות כל הגזירות של אוה"ע והשתדלותם לגרש את בני" מארץ ישראל, לא נפסק ישוב בני" בארץ ישראל — שבזה ניכר שהקשר והשייכות של בני" עם ארץ ישראל הו"ע שלמעלה מהטבע, שהרי הסיבה לכך היא בגלל שייכותם להקב"ה, כמארז"ל³⁴⁵ "כשברא העולם .. בחר בארץ ישראל .. ובחר לחלקו ישראל [שהרי "ישראל וקוב"ה כולא חד"³⁴⁶, וכשם שהקב"ה הוא קדמון, כך גם "מחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר"³⁴⁶]. יבואו ישראל שבאו לחלקי וינחלו את הארץ שבאה לחלקי". ומצד זה הנה גם המשכת ברכתו של הקב"ה בארץ ישראל היא באופן שלמעלה מהטבע — כמ"ש³⁴⁷ "והריקותי לכם ברכה עד בלי די", באופן ד"ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה"⁹⁵, והיינו, שאע"פ שישנה ההגבלה דד' רוחות, מ"מ, הרי זה באופן ד"ופרצת", פריצת כל הגבולים, כפי שיהי' בגילוי ובשלימות בגאולה העתידה.

סח. וכיון שההכנה לכל העילויים דלעתיד לבוא היא בזמן הגלות³⁴⁷, הרי מובן, שגם כאשר נמצאים עדיין בזמן הגלות, צריכה להיות הנהגת בני" בארץ ישראל באופן ד"ופרצת".

בני" שנמצאים בארץ ישראל אינם צריכים להתפעל מטענותיהם של הגוים, כיון שאין לגוים שום שליטה על בני", ואין להם שום שליטה על ארץ ישראל, כמודגש בהדין³⁴⁸ ש"אין קנין לעכו"ם בארץ ישראל".

הסיבה לכך שבני" גלו מארץ ישראל היא לא בגלל שהגוים גרשו אותם מארץ ישראל (כנ"ל סנ"א); ובמילא, לא הגוים הם אלו ששייכו את

(346) ב"ר פ"א, ד.

(347) מלאכי ג, יר"ד.

(348) גיטין מז, א. וש"נ.

(343) ראה שבת קמה, ב. וש"נ.

(344) בספר המצוות מ"ע קנג.

(345) תנחומא פ' ראה ח.

בנ"י לארץ ישראל. וכפי שהתבטא בשעתו כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע³⁵⁰ "לא ברצונינו אנו יצאנו לגלות ולא ברצונינו אנו — נצא מן הגלות".

ארץ ישראל ניתנה ושייכת לכאו"א מישראל, "הקטנים עם הגדולים"³⁴⁹, והקב"ה ממשיך להם ברכתו — "ברוכים אתם לה' עושה שמים וארץ"³⁵⁰ — בכל המצטרך להם, ברוחניות ובגשמיות גם יחד, ועד לאופן ד"עולמך תראה בחיך" — "חיי עוה"ב", ע"י הנהגתם ע"פ התורה, שזהו הצינור והכלי להמשכת ברכתיו של הקב"ה.

ועוד זאת — שההשפעה לבנ"י בארץ ישראל היא ה"שער" שדרכו נמשכת ההשפעה לכל הארצות דשבעים אומות העולם.

ויה"ר שיראו בפועל ובגלוי את המשכת ברכתיו של הקב"ה לכל בנ"י שבארץ ישראל באופן "אז ס'זאל זיך גיסן" "עד בלי די", ועי"ז יתוסף עוד יותר בעבודתם של בנ"י למהר ולזרוז את קיום היעוד³⁵¹ "והי' ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהי' ה' אחד ושמו אחד".

* * *

ט. בהמשך להמדובר לעיל אודות ארץ ישראל — לא רק ארץ ישראל הרוחנית, אלא גם ארץ ישראל הגשמית, אשר, גם בזמן הגלות הרי היא ארץ הקודש, "ארץ אשר גו' תמיד עיני ה' אלקיך בה וגו'"⁵³ — יש להזכיר גם אודות כפר חב"ד:

מעלתו של כפר חב"ד — שיסד אותו נשיא ישראל בכחות עצמיים ופנימיים, וע"י יהודים שעברו כו"כ נסיונות ועמדו בהם מתוך מסירת-נפש בפועל, ופעלו ענינים כאלו שלא ראינו בדורות שלפנ"ז,

— ולהעיר, שלגבי יהודים בעלי מסירת-נפש מתבטלים כולם... וע"ד מארז"ל³⁵² "אמת ראה" ונפל על פניו —

שענין זה הוא מצד בחי' היחידה³⁵³, שהיא למעלה מכל הכחות, כולל גם ראשית הכחות — בחי' חי'.

וכיון שכן, הרי מקום זה הוא ה"כלי" לבחי' היחידה שלמעלה, יחידו של עולם, שהו"ע אחדות הפשוטה, שתומשך ותתגלה במדידות והגבלות המקום, ע"י ה"כלי לקבלה" דבחי' היחידה שלמעלה.

(352) ראה סנהדרין קיא, סע"א. הובא ב"היום יום" כ אד"א.

(353) ראה תו"מ סה"מ אב ס"ע רד. וש"נ.

(349) תהלים קטו, יג.

(350) שם, טו.

(351) זכרי' יד, ט.

ובאותיות פשוטים:

כל עניני כפר חב"ד הם ענינים רוחניים, והיינו, שגם הענינים הגשמיים הם בעצם ענינים רוחניים — כיון שנעשים ע"י יהודים שעמדו בנסיונות, וידוע³⁵⁴ שענין הנסיון פועל הרמה בכל כחות האדם, כך, שגם המעשה הגשמי שלו הוא נעלה יותר — ענין רוחני (ומה שנקראים ענינים גשמיים, הרי זה רק לגבי ענינים רוחניים נעלים יותר).

וזוהי הכוונה ביסוד הכפר — שבענינים גשמיים כפשוטם, כמו עבודת האדמה, יעסקו יהודים בעלי מסירת-נפש, שע"ז פועלים שענין המס"נ חודר וניכר גם בענינים פשוטים בגשמיות.

ומזה מובן שגם המשכת הברכה מלמעלה — התלוי בקיום רצונו ית', "נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני"³⁵⁵ — היא באופן של פריצת כל הגדרים, מדידות והגבלות, ורק בגלל סיבות צדדיות עדיין לא בא הדבר בגלוי, אבל, כיון שענין זה ישנו מן המוכן, הרי תיכף ומיד יכול להיות שינוי מן הקצה אל הקצה.

יש לעשות "כלים" בדרך הטבע, וכאמור, באופן שגם הענינים הגשמיים חדורים בכח היחידה, ואז יתבטלו כל המניעות והעיכובים, ותומשך ברכה מרובה מגשם ועד בשר בכל עניני כפר חב"ד, וע"ז גם בכל עניני ארץ ישראל, בכל המצטרך בבני חיי ומזוני רויחי, מתוך שלום ושמחה³⁵⁶.

* * *

ע. [כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר, שבגלל ספה"ע צריכים לקצר ולסיים את ההתוועדות, אבל עדיין צריך להזכיר גם אודות פרשת השבוע, כנהוג, וכמו"כ להזכיר גם אודות מעלת נשי ישראל, כדלקמן].

שלשת³⁵⁷ הציונים הראשונים בפרשתנו הם: א) "קדושים תהיו"³⁵⁸.

ב) "איש אמו ואביו תיראו". ג) "את שבתותי תשמרו".

בתורה — הכל בדיוק. ובהכרח לומר, שזה שג' ציוויים אלו באים ביחד הוא בדיוק, ויש קשר ביניהם.

(357) שיחה זו — הוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידיש), ונדפסה בלקו"ש ח"א ע' 254 ואילך.

(358) בספר חרדים (בשם גאון ורשב"ץ) שזוהו מצות עשה. ובפירושו הרמב"ן — שזוהו מצוה כללית. וראה ג"כ ספר המצוות להרמב"ם שרש ד'.

(354) ראה תו"מ סה"מ תמוז ע' מח ואילך. וש"נ.

(355) תו"כ ופרש"י ויקרא א, ט. ועוד.

(356) ראה גם מכתב ז' ניסן שנה זו (אג"ק חט"ז ע' יט ואילך) — "לכאור" אשר בכפ"ח כו".

עא. קדושה כאן פירושה הבדלה, כמ"ש בסוף הסדרה¹²⁸: "והייתם לי קדושים וגו' ואבדיל אתכם מן העמים", דהיינו, שבנ"י צריכים להיות מובדלים מאומות העולם, כמ"ש³⁵⁹: "ונפלינו אני ועמך מכל העם אשר על פני האדמה".

ענין ההבדלה מוכרח ושייך רק בענינים כאלו שבחיצוניות שוים הם, וכמו"כ הציווי "קדושים תהיו" אינו בנוגע לתורה ומצוות, כיון שאומות העולם אינם שייכים לזה מלכתחילה, כמ"ש³⁶⁰: "מגיד דבריו ליעקב גו' לא עשה כן לכל גוי". אלא המדובר הוא רק בעניני הרשות: אכילה, שתי', מסחר וכיו"ב, שבזה בנ"י שוים לכאורה בחיצוניות עם שאר אומות העולם, ועל זה מצווה התורה: "קדושים תהיו".

אך כיצד יתכן שכאשר נמצאים בעניני עולם הזה, ובפרט בזמן הגלות, חושך כפול ומכופל — יהי' בזה קדושה?

על זה נאמר: "כי קדוש אני" — בנ"י בכל מקום שנמצאים קשורים הם עם הקב"ה, עם "אתה קדוש", ולכן גם הם "גוי קדוש"³¹⁰, ועד — בדומה לקדושתו של הקב"ה, "יכול כמוני"³⁶¹ — בניחותא³⁶².

עב. התכלית של יהודי היא לא רק להיות בעצמו קדוש, אלא כמ"ש גבי היהודי הראשון, אברהם אבינו, "אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך הוי"³⁶³.

וע"ז בא הציווי השני: "איש אמו ואביו תיראו", שבזה מרומז חובת החינוך. המחנכים הראשונים הם אמו ואביו. האם והאב צריכים לנטוע בהילדים את הרגש שהם שונים מכל העולם, הם שייכים לגוי קדוש. וסדר הכתוב הוא: "אמו ואביו" — תחילה האם, לפי שהיא עקרת הבית, ועיקר החינוך בפועל מונח בידי³⁶⁴.

עג. כיצד משפיעים על ילדים, ועל עצמנו, שיהי' "ונפלינו אני ועמך"? — על זה בא הציווי השלישי: "את שבתותי תשמרו".

שבת — הוא אות בין הקב"ה ובנ"י, המציין³⁶⁵ ומחזק את האמונה בחידוש העולם, והוודאות שהקב"ה הוא בורא העולם ומנהיגו תמיד.

(363) וירא יח, יט.

(364) ראה גם תו"מ חט"ז ע' 262. לעיל

ע' 194. וש"נ.

(365) חינוך מצוה לא-ב.

(359) תשא לג, טז.

(360) תהלים קמז, יט-כ.

(361) ויק"ר פכ"ד, ט.

(362) ראה מאור עינים עה"פ (מוז, ב).

וראה גם אוה"ת ר"פ קדושים.

ובזה חלוקים בני משאר האומות. אומות העולם אומרים: "עזב ה' את הארץ"³⁶⁶, היינו שהקב"ה הניח את העולם בידי הכוכבים ומזלות, אבל בני ע"י אמונתם קשורים הם עם הקב"ה שלמעלה מהטבע, ואינם צריכים להתחשב עם הטבע, כמ"ש²⁷⁰: "מאותות השמים אל תחתו (אבל) יחתו הגוים מהמה".

וזהו החידוש של שבת לגבי ששת ימי החול: בכריאת העולם נאמר ל"ב פעמים אלקים³⁶⁷ — בגימטריא הטבע³⁶⁸. אבל שבת ענינו — "שבת להוי"ם"³⁶⁹, ה' הוה ויהי כאחד³⁷⁰ — למעלה מהטבע.

והשבת ניתנה לבני דוקא, ולא לאומות העולם, ועכו"ם ששבת חייב מיתה³⁷¹ — כי שייכותם היא רק לשם אלקים, בגימטריא הטבע, ולא ל"שבת להוי"ם".

וזהו הרמז השני³⁷² בשבת — יציאת מצרים, יציאה מכל המיצרים וגבולים של טבע.

עד. וע"י "את שבתותי תשמרו" — שמירת האות והקשר בין בני עם הקב"ה שלמעלה מהטבע, ע"י חיזוק האמונה שבני אינם נתונים תחת שליטת הטבע, אלא הם נשמרים בהשגחה פרטית ע"י הקב"ה בעצמו —

פועלים בעצמם, וכן אצל הילדים, ש"קדושים תהיו", שאפילו בענינים הגשמיים תהי' קדושה, כיון שישנה אמונה חזקה שגם הגשמיות של בני קשורה עם "קדוש אני".

וכמ"ש בהמשך הפרשה³⁷³ "את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו", סמך שבת למקדש³⁷⁴ — שע"י "שבתותי תשמורו" פועל יהודי שכל הענינים יהיו משכן ומקדש לו יתברך.

* * *

[כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן יין עבור השלוחים הנוסעים למקומותיהם³⁷⁵. ואח"כ אמר:]

ועוד. (366) יחזקאל ח, יב. ט, ט.
 (367) זח"ג רטז, סע"ב. ז"ח צד, ד. צו, ב.
 קיב, ג. (368) פרדס שער יב פ"ב. ובשל"ה שער
 האותיות אות קדושה בהגהה ד"ה והנה מוסיף
 על הראשונות (פט, א) משמע שכן הוא בזהר.
 (369) יתרו כ, יו"ד. ועוד.
 (370) זח"ג רנז, סע"ב. פרדס ש"א פ"ט.
 (371) ראה יבמות ו, ב. פרש"י עה"פ. ועוד.
 (372) חינוך שם. וראה שער הכולל פי"ז
 סכ"ט.
 (373) יט, ל.
 (374) ראה גם שיחת אחש"פ דאשתקד
 (375) בסופה (תו"מ חט"ז סע"ע 242). וש"נ.

עה. בעמדנו בסיום חג הפסח, "זמן חרותנו", שממנו לוקחים כח על כללות ענין החירות, לצאת ממעמד ומצב של שעבוד לכל ענין של מיצרים וגבולים — צריך להיות "ופרצת", שקשור עם משיח, שהוא מזרעו של פרץ³⁷⁶.

וענינו בעבודה — שכאשר יוצא מכל המדידות והגבלות, אזי מגיע לאחדות הפשוטה, שזהו"ע "אחת שאלתי", שנעשה מופשט ("ער טוט זיך אויס") מכל הענינים, וכל רצונו אינו אלא "לחזות בנועם ה'"⁸⁹, וע"ד שמצינו ברבי עקיבא ש"נכנס בשלום ויצא בשלום"³⁷⁷.

והיינו, שאין זה ענין ששייך ליחידי סגולה בלבד — שהרי יציאת מצרים היתה לכאו"א מישראל, מהקטן שבקטנים עד למשה רבינו, ובאופן כזה תהי" גם הגאולה העתידה לבוא ע"י דוד מלכא משיחא; ומזה מובן גם בנוגע להבקשה "אחת שאלתי גו'" — שענין זה ביקש ופעל דוד עבור כאו"א מישראל.

ומהענין ד"אחת שאלתי" שנמשך מיחידו של עולם — נמשך בכל פרטי הענינים הנרמזים בר"ת ד"אח"ת": ארץ ישראל חיי עוה"ב ותורה, שיהיו כולם באופן ד"ופרצת",

החל מארץ ישראל שנמשך בה הענין ד"מרחב י"ה"³⁷⁸, שעי"ז מתגלה בה התכונה ד"ארץ הצבי" ש"רווחא"³⁴²; ושם נעשה הענין ד"חיי עוה"ב" באופן ד"עולמך תראה בחיין"⁸⁶; ועד שזוכים להגילוי דפנימיות התורה, שבה מודגש הענין ד"ארוכה מארץ מדה ורחבה מיני ים"³⁷⁹, ועי"ז נמשכת ברכתו של הקב"ה בכל הענינים, "עד בלי די".

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון הכנה. ניגון אדמו"ר הזקן. נייע זשוריצי כלאָפּצי".

לאחר ברכת המזון, תפלת ערבית, ה בדלה וחלוקת "כוס של ברכה" — התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן "כי בשמחה תצאו".

(378) תהלים קיח, ה.

(379) איוב יא, ט.

(376) ראה ב"ר פפ"ה, יד ובפרש"י.

(377) חגיגה טו, סע"ב (לגירסת הע"י).

ירושלמי שם פ"ב ה"א.